

05
222687

рабoтніца і осялянка

б 1967

30К-1
1844

+прислани.

ДЗЕЦІ,

Пра дзяцей, як і пра маці, можна гаварыць бясконца... І сапраўды, чаго варта было б жыццё чалавека, калі б яго не сагравалі смех і бесклапотны дзіцячы лепет, калі б насустрач нам не цягнуліся поўныя бясконцага даверу позірк і ручаньня дзяцей: «Вазьмі, патрымай мяне! Пагушкай!..»

І мы, дарослыя, працягваем насустрач дзецям свае рукі і як самую вялікую ўзнагароду хілім іх да сябе, да сваіх грудзей...

Дваццаць тры гады — з ліпеня 1944 года — працую я з дзецьмі і скажу, што за гэта шчасце не шкада жыцця. І людзі, калі яны людзі з сэрцам у грудзях, аддаюць свае жыцці за дзяцей. І не толькі за сваіх, уласных, аддаюць іх за ўсіх «дзяцей чалавечых».

Гэтыя думкі прыходзяць і не даюць спакою, і ад іх нельга доўга вызваліцца, асабліва тады, калі гаворка ідзе пра абарону дзяцей. Пра абарону... Таму і дзень гэты вызначаны — 1 чэрвеня — Міжнародны дзень абароны дзяцей.

Дзяцей трэба бараніць... Ад каго? Чаму? Якое злачынства зрабілі чалавецтву дзеці, што нехта павінен іх знішчаць, а нехта — бараніць?

Якое злачынства і каму зрабілі дзеці В'етнама, на безабаронныя галовы якіх штодня, штогадзіны скідаюць свае бомбы амерыканскія лётчыкі? Нельга без жаху раскрыць газету, заходзіцца ад болю сэрца, калі глядзіш дакументальныя кадры па тэлевізару, няма межаў гневу і абурэнню, калі слухаеш радыё: штодня, штодня сотні дзяцей скалечаных, спаленых, забітых...

Дакуль жа гэта будзе?! Дакуль?! У іх жа саміх, за акіянам, свае ёсць дзеці. І самі ж яны некалі таксама былі дзецьмі. І маткі ж іх, напэўна, марылі дачакацца ад сваіх сыноў людзей. Людзей, а не звяруг, забойцаў, катаў...

Канферэнцыя еўрапейскіх камуністычных і рабочых партый па еўрапейскай бяспецы, што сабралася ў Карлавых Варах, выступіла са зваротам, у якім гаворыцца:

«Мы звяртаемся да працоўных, да ўсіх еўрапейскіх народаў, да палітычных партый... да ўсіх, каму дарагія мір і свабода, з заклікам шырэй разгарнуць барацьбу за безагаворачнае спыненне амерыканскіх бамбардзіровак ДРВ і іншых актаў агрэсіі, накіраваных супраць в'етнамскага народа».

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка № 6

ЧЭРВЕНЬ
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ТРЭЦІ

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

Юны сябар прыроды.
Фотаэцюд Ул. Казлова.

Дзеці...

Мы заклікаем усе антываенныя сілы, незалежна ад палітычных і ідэалагічных перакананняў, яшчэ шырэй разгарнуць сумесныя выступленні за спыненне амерыканскай вайны ў В'етнаме і тым самым садзейнічаць умацаванню мірных адносін паміж народамі, прадудзіленню перарастання в'етнамскага канфлікту ў новую сусветную вайну...

...Дваццаць тры гады прайшло з таго часу, як вось гэтак жа, як цяпер гарыць і палае В'етнам, гарэла і палала і наша родная беларуская зямля. І вось гэтак жа, як сёння ў В'етнаме, ад рук нямецкіх фашыстаў гінулі нашы дзеці...

У 12-ы мінскі дзіцячы дом — у ім былі адны толькі хлопчыкі — прывезлі дзяцей, бацькі якіх загінулі або ваявалі. Яшчэ і цяпер памятаю кожнага з іх у твар. Памятаю, з якім няшчасцем прыйшоў да нас кожны з гэтых хлопчукоў.

Алік Казлоў... Ён сам, уласнымі рукамі, пахаваў сваіх бацькоў. Маці немцы расстралялі ў яго на вачах...

Сашу Булата прывезлі ўсяго абпаленага і знявечанага — гарэў у танку... Памятаеце верш Сіманава «Майор прывёз мальчышку на лафете?..» Вось гэтак і ён, можа, упрасіўся (а можа і ўцёк следам за вайскавай часцю) і трапіў на фронт. І, уявіце, ваяваў. У танкавых часцях. Аж пакуль танк не падбілі немцы. Колькі мы з ім пакутавалі ўсе, пакуль узнялі яго на ногі... Ганна Іванаўна Гасбург — мы з ёю і цяпер, і тут, працуем разам — памятае той час. Праўда, яна і сама тады вярнулася з партызан 16-гадовай...

З партызан прыйшоў да нас Віця Васянкоў, бацька якога загінуў на фронце, а дзе маці загінула — невядома.

Ніколі не забуду братаў Давідзенкавых — Валодзю, Лёню і Васю. Бацька іх ваяваў, а маці з дзецьмі (пяцёра дзяцей!) была кінута за калючы дрот, у канцлагер. І Валодзю — былі ж цуды! — удалося траіх вынесці з-за таго калючага дроту.

Былі дзеці, падабраныя намі ў развалінах, у ямах — самі яны не толькі не хадзілі, а не маглі самі лыжкі ў руках нават трымаць...

А потым я загадвала 7-м дзіцячым домам. І там зноў былі дзеці — кожнае з параненым лёсам і сэрцам. Чатыры сястры Жукоўскія — сіроты вайны. Эла, Дола, Тамара і Зора (Эла — цяпер архітэктар, Тамара —

рахункавод, Зора — краўчыха, а Дола не працуе, гадуе дзяцей).

Зоя Васілеўская — цяпер яна жыве ў Рэчыцы — яе імя і яе напісаныя крывёю дзіцячага сэрца старонкі можна і сёння прачытаць у кнізе «Ніколі не забудзем».

Дзеці... Дзеці... Я сама была сувязной і партызанкай усю вайну, і я памятаю, якім свяшчэнным агнём, якою святою помстаю гарэлі іх сэрцы. І як ішлі яны, маленькія салдаты, на заданні, змагаліся за сваю Радзіму.

Я гляджу на дзяцей сённяшніх і думаю не раз: «Не давядзіся паўтарыцца таму, што перажылі мы, старэйшае пакаленне. Не давядзіся вам, дзеці, убачыць тое, што бачылі і вынеслі многія з вашых бацькоў».

Сёння ў нашым дзіцячым камбінаце 180 дзяцей. У сённяшніх што ж — у іх усё, як па ўзмаху чароўнай палачкі. Раніцой прывядзе мама. Вечарам, пасля работы, забярэ дадому тата. А ў садзе ці ў яслях зноў: колькі руплівых рук, колькі клопату ім і ўвагі аддаецца! Каб і смачна накарміць, каб адразу ж і на свежае паветра, на прагулку, каб навучыць іх і спяваць і танцаваць. І каб у цёплых чыстых пасцелях сон — хвіліна ў хвіліну...

І, мусіць, таму, што тыя, першыя, з дзіцячых дамоў, нічога гэтага не бачылі, да тых захавалася пачуццё нейкае асаблівае, ні з чым не параўнае. З тымі трэба было інакш, чым з гэтымі сённяшнімі — кроў з малаком — пестунамі. Тым не глядзіла шаўковую галоўку пяшчотная матчына рука. Тых не саджаў на плячук, не катаў з горкі ў саначках бацька. У тых не было бабулі, якая расказвала б казку або спявала нанач песню... Вось чаму тым, як і ўласным дзецям, трэба было без астатку аддаваць уласнае сэрца.

Я не раз успамінаю, колькі мы ўсе — і выхаванцы, і няні, і ўвесь персанал абслугоўваючы — працавалі тады. І з якой ахвотай і захапленнем працавалі! А глядзячы на нас, і дзеці...

Праўда, памагалі нам тады, ні ў чым не адмаўлялі будаўнікі. Да каго, бывала, ні звярнуся: «Таварышы, памажыце дзецям»... І памагалі — і матэрыяламі, і парадай, і рукамі... Ішлі заўсёды насустрач нам таксама вайсковыя часці — нямала тады было яшчэ афіцэраў і салдат, што не ведалі нічога пра ўласных дзяцей.

Так вось і будавалі мы разам з усімі людзьмі, разам з краінай свае сцены, будавалі жыццё, гаілі раны. Раслі. І павырасцілі, і ў людзі павыходзілі. І бацькамі і маткамі многія парабіліся ўжо. Вось і тут, у камбінаце, гадуецца ў мяне цяпер ужо мае «ўнукі». Ромач-

Анатоль КАЗЛОВІЧ

Нас у мацеры трое:

Бацька,

брат мой

І я.
Ёй суседкі гавораць:

«У цябе ж, вунь, —

сям'я!

Табе жыць-пажываці

У мацярынскай красе,

Бо мужчын поўна

ў хаце,

І ўжо робяць усе...

Мы як выйдзем улетку

На луг травы касіць —

На нас маці, як кветка,

Маладая глядзіць.

Або гакаць мы дровы

Як пачнём на двары,

Толькі шчэпкі угору,
Толькі сіла гарыць!

Столькі радасці свеціцца

У мацярынскіх вачах!..

Ды трывожна ж на

свеце,

Неспакойна у снах.

Зноў збіраюцца суседкі

І успомняць ізноў

Пра мужоў, пра сыноў...

Пра в'етнамскіх тых

дзетак...

Пра сірот, пра удоў...

Пацямнее у хаце,

І разгубіцца маці...

Паглядзіць вінавата:

«У мяне ж поўная хата

Салдатаў...»

Іван МАРКЕВІЧ

СЭРЦА МАЦІ

Каса пад страхой іржавее,

І тын пахіліўся ля хаты,

А маці сівая чакае...

Чакае усё сына салдата.

Не можа. Не можа

паверыць...

Здаецца ёй: сын у дарозе,

Адчыняцца раптам вось

дзверы,

Пакажацца ён на парозе...

Трымае ў кufры кашулю,
Што вышыла колісь

дасвеццем:

Адзіны ён быў у матулі,

Як сонца адзінае ў свеце.

Падоўгу ўдаль пазірае:

«А можа!..» — у сэрцы

цяпліцца,

Матуля сыночка чакае:

Такое матуліна сэрца.

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

Неба сёння

такое высокае!

Дайце крылы мне —

палячу...

Я на двор стрымгалоў

выскакваю

І бягу,

бягу па плячу.

Сэрца мкнецца мяне

перагнаць —

у клетку грудную дзяўбе...

О, часіна спаткання з маці,

бласлаўляю навек цябе!

Прыгадаю і хлеб

і рукі,

што працягнуты з поўнай

місай.

Галаву маю,

мама,

пругкую

у далоні хутчэй вазьмі свае.

Прытулі,

маеш сілы колькі,

і скажы запаветнае,

шчырае...

Для цябе я —

заўсёды Колька,

хоць для іншых —

даўно мужчына.

І мільёнамі сонцаў

пабліскае

зіхатлівы крышталік снегу...

Ах, а неба такое блізкае!

...Але ж маці

бліжэй,

чым неба.

ка Эмы Ліўшыц. Яна сама гадавалася ў нас у 7-м дзіцячым доме. Цяпер інжынер. У нас і Валечка Ніны Мяцелікавай. Таксама прыйшла да мяне: «Аляксандра Якаўлеўна, няхай Валечка будзе ў вас...»

Параслі дзеткі. Павыходзілі ў людзі. Пасталі ўсе на ўласныя ногі. Але і цяпер і пішуць, і прыязджаюць, і заходзяць за парадай, калі здарыцца бяда якая. А ўсяго ж здараецца. Жыццё яно такое.

Выраслі дзеці. А ўсё роўна помніш кожнага, нібыта сёння трымаў іх на руках. Ды і як ты іх забудзеш? І што, як падумаеш, у тваім жыцці, калі і сама ты засталася адна, удавою, з дваіма сваімі дзецьмі, што ў тваім жыцці было яшчэ даражэй за іх?

Дзеці... Дзеці...

А. Я. КУДРЭВІЧ,
загадчыца 144-га дзіцячага
камбіната г. Мінска.

КРОКІ НА ДОСВІТКУ

У той год вясна прыйшла на Беларусь рана. У канцы лютага снег раптам пацямнеў, на сонцы весела закапалі ледзяшы і са стукам падалі на талую зямлю...

А ў сярэдзіне сакавіка на вуліцах Мінска паявіліся маладыя хлопцы ў пацёртых шапках, дзяўчаты ў вялікіх клятчастых хустках; з драўлянымі чамаданами і плеченымі кошыкамі яны ішлі на Рэспубліканскую вуліцу, у клуб імя Карла Маркса...

Там сёння, 14 сакавіка 1927 года, адкрываўся першы рэспубліканскі з'езд работнікаў хат-чытальняў.

На трыбуну паднялася невысокая жанчына з каратка падстрыжанымі валасамі, з вялікімі шэрымі вачыма: з'езд адкрыла загадчыца Галоўпалітпрасвета рэспублікі Соф'я Сяргееўна Шамардзіна.

Выступаюць дэлегаты. На трыбуну юнакі і дзяўчаты, камуністы і камсамольцы — тыя, хто стаіць на пярэднім краі барацьбы з непісьменнасцю. У зімовыя мяцеліцы і ў веснавое разводдзе, у асеннюю слоту яны раз'язджаюць па вёсках, стукаюць у кожную хату, вучаць людзей грамаце. Гэта яны, не лічачыся з часам, перавозяць з адной вёскі ў другую кінаўстаноўкі, адкрываюць на сяле новыя хаты-чытальні, куды прыходзіць паглядзець газеты селянін, які толькі што навучыўся чытаць.

...Соф'я Сяргееўна ўважліва слухае выступленні дэлегатаў, зрэдку схіляецца да запіснай кніжкі.

...Здарылася так, што ў пачатку грамадзянскай вайны лёс закінуў яе на Урал, у далёкі горад Цюмень. Там летам 1918 года, калі да горада падступаў Калчак, яна ўступіла ў бальшавіцкую партыю.

Пачаліся суровыя рэвалюцыйныя будні маладой камуністкі. Соф'я Шамардзіна змагаецца з эпідэміяй сыпняку, памагае здабываць паліва, працуе на запалкавай фабрыцы, якая ў тэрміновым парадку была пераабсталявана на лыжную: лыжы былі неабходны байцам Чырвонай Арміі ў паходах па суровай заснежанай Сібіры. Там жа, у Цюмені, яна ўзначаліла работу сярод жанчын.

Толькі пасля заканчэння грамадзянскай вайны, у пачатку 1921 года, вярнулася Соф'я Шамардзіна ў родную Беларусь.

Соф'я Сяргееўна з галавой акунулася ў работу. Яна загадвае жанаддзелам ЦК Кампартыі Беларусі, з'яўляецца членам калегіі Наркамасветы Беларусі, працуе ў камісіі па разгляду спраў непаўналетніх правапарушальнікаў, потым яе назначаюць памочнікам генеральнага пракурора рэспублікі, а пазней яна становіцца пракурорам Мінскай акругі.

У тыя ж гады адбылася вялікая падзея ў асабістым лёсе Соф'і Шамардзінай.

На ўсё жыццё запомніла Соф'я Сяргееўна першамайскую дэманстрацыю 1921 года. Дзень Першага мая супаў з вялікаднем. Маладыя камуністы і камсамольцы, радасныя і ўзбуджаныя, з чырвонымі бантамі ў пятліцах рашылі на злосць усім папам асабліва ўрачыста адзначыць свята пралетарскай салідарнасці. Яны сабраліся ў цэнтры горада і, спяваючы рэвалюцыйныя песні, прайшлі па галоўнай вуліцы Мінска. Сярод дэманстрантаў Соф'я Сяргееўна заўважыла маладога мужчыну з разумным валавым тварам, з прыгожымі карымі вачыма. Ён быў апрануты ў ваенную гімнасцёрку, адна нага абута ў бот, другая ў галёш... Гэта быў Іосіф Аляксандравіч Адамовіч, бальшавік ленінскай школы, удзельнік

Соф'я Сяргееўна Шамардзіна.

грамадзянскай вайны. Ранены, ён вярнуўся ў Беларусь.

Неўзабаве Соф'я Сяргееўна стала яго жонкай.

...У 1926 годзе партыя накіравала Соф'ю Шамардзіну ў Народны камісарыят асветы, даручыла ёй кіраўніцтва Галоўпалітпрасветам рэспублікі.

За год Соф'я Сяргееўна аб'ездзіла ўсю Беларусь, наведвала многія вёскі і мястэчкі, пабывала ў Смалевічах і Ушачах, у Нароўлі і Капылі, у Полацку і Гарадку. Яна ведала пра новы клуб, які адкрываўся ў Бабруйску, дзе моладзь ства-

ПАПЛЕЧНІЦА ВЕРЫ ХАРУЖАЙ

Прыгожы, адкрыты твар, смелы, праніклівы позірк... На гэтым здымку, што захаваўся праз гады, — Соф'я Панкова, папличніца і сяброўка Героя Савецкага Саюза Веры Харужай.

Яе лёс нагадвае лёс многіх жанчын, якія прысвяцілі сябе барацьбе за шчасце народа.

Нарадзілася Соф'я Панкова на Палессі, у вёсцы Міхалін Косаўскага павета. У час першай сусветнай вайны сям'я Панковых эвакуіруецца ў глыб Расіі. Ужо ў 15 гадоў Соф'я пачынае свой працоўны шлях на адным з заводаў. У 1919 годзе яна ўступае ў партыю бальшавікоў.

З прагнасцю накідваецца дзяўчына на кнігі, нібы стараючыся нагнаць упушчанае: у яе за плячыма была толькі чатырохкласная школа. У рабочым калектыве заўважылі вялікую цягу да ведаў, памаглі Соф'і паступіць спачатку на рабфак, а потым у педагагічны інстытут. І ўвесь час Панкова жыва цікавіцца падзеямі, якія адбываліся на яе радзіме, што трапіла пад уладу буржуазнай Польшчы.

У 1926 годзе ў Маскву прыязджае група дзеячоў Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі. Соф'я Панкова знаёміцца з імі і неўзабаве прымае рашэнне вярнуцца ў родныя месцы, каб змагацца за вызваленне працоўных мас заходніх беларускіх зямель. Вясной 1928 года ЦК Кампартыі Заходняй Беларусі накіраваў яе на работу ў Брэст, а затым у Беласток. Пасля І-га з'езда КПЗБ, дэлегатка якога была Панкова, ЦК дае ёй заданне наладзіць партыйную работу ў Пінску.

Аднак паліцыя напала на след камуністкі. Прыгавор Пінскага акруговага суда — 4 гады катаржнай турмы. Соф'і Панковай ішоў тады 27-ы год. Яна рыхтавалася стаць маці. Незадоўга да арышту Соф'я выйшла замуж за Аўсея Эпштэйна, актыўнага дзеяча КПЗБ, патамнага рэвалюцыянера.

Маленькі Алёша нарадзіўся ў змрочнай турэмнай камеры. Але маці здавалася бадзёрай і жыццярадаснай нават у самыя цяжкія хвіліны, жартавала, што яе Алёшка самы малады палітзняволены з самым вялікім турэмным стажам, які можна вылічаць за 6 месяцаў да дня нараджэння.

Камуна палітычных зняволеных пасля ўпартай барацьбы дабілася ў адміністрацыі права на спатканні з жанчынамі-палітзняволенымі. Адміністрацыя турмы часам дазваляла Алёшу пагасціць у мужчынскіх камерах. Там ужо ведалі, што дзіця трэба распавіць, дастаць з палёнак «пошту», пакласці туды пісьмо з навінамі для жанчын. І сталася так, што Алёша, сам таго не ведаючы, уключыўся ў «падпольную работу» і выдатна выконваў ролю «связнога»... Толькі калі Алёшу споўнілася 10 месяцаў, было дазволена перадаць яго бабулі.

Адбыўшы тэрмін турэмнага зняволення, Панкова зноў прыступае да падпольнай партыйнай работы. Па даручэнню ЦК КПЗБ яна пабывала амаль ва ўсіх акругах Заходняй Беларусі. І зноў арышт. 2 лістапада 1936 года Гродзенскі акруговы суд прыгаворвае Панкову да 12 гадоў турмы. Суровы прыгавор яна выслухала з горда ўзнятай галавой.

рыла цудоўны тэатральны калектыў «Сіняя блуза», памятала пра маленькі пакойчык, дзе мясціўся клуб Барысаўскага раёна, падтрымлівала патрабаванні гомельскіх таварышаў аб адкрыцці новай вялікай бібліятэкі.

Усе свае сілы, усю сваю энергію, усе веды аддавала Соф'я Шамардзіна асветнай рабоце. Нездарма людзі старэйшага пакалення да гэтага часу яе памятаюць і называюць «беларускай Крупскай»...

...Соф'і Сяргееўне перадалі тэлеграму.

— Таварышы! — звярнулася яна да дэлегатаў. — Наш з'езд атрымаў прывітаную тэлеграму ад Надзеі Канстанцінаўны Крупскай.

Зала выбухнула апладысмантамі.

— Вось што піша Надзея Канстанцінаўна.

«Палітасветная работа ў даны момант адыгрывае асабліва важнае значэнне ў справе выхавання камуністычнай свядомасці нашага народа. Няхай калектыўная работа з'езда паможа ўсім работнікам хат-чытальняў яшчэ шырэй разгарнуць гэтую карысную работу».

...Калі сціхлі апладысменты, Соф'я Сяргееўна, усхваляваная тэлеграмай, ўспомніла сваю нядаўнюю паездку ў Маскву да Надзеі Канстанцінаўны.

У прыёмнай Наркамасветы, у будынку на Чыстых Прудах, сядзела некалькі чалавек, усе яны былі нечым усхваляваныя, усе чакалі дапамогі Надзеі Канстанцінаўны. А выходзячы з яе кабінета, доўга ў дзвярах дзякавалі...

Добрая, душэўная Надзея Канстанцінаўна, у светлай блузцы ў вузкую палоску, у чорным шарсцяным сарафане, ветліва сустрэла Соф'ю Сяргееўну, уважліва выслухала яе расказ пра беларускіх асветнікаў, вельмі цікавілася бібліятэчнай справай, раіла адкрыць курсы бібліятэчных работнікаў. Потым дала ёй шмат карысных парад, перадала з'езд прапановы Наркамасветы па ліквідацыі непісьменнасці, бібліятэчнай рабоце, мастацкай самадзейнасці.

Соф'я Сяргееўна запрасіла Надзею Канстанцінаўну прыехаць на з'езд. Але Надзея Канстанцінаўна была нездарова. Падзякаваўшы і папрасіўшы прабачэння, яна вымушана была адмовіцца.

І вось цяпер прыслала з'езд тэлеграму.

З'езд беларускіх работнікаў хат-чытальняў заканчваў работу. У апошні дзень дэлегаты прынялі пратэст супраць тэрору, які панаваў тады ў Заходняй Беларусі.

...Да Шамардзіной падышоў Якуб Колас, ганаровы дэлегат з'езда, і папракнуў яе, што зарана спыніла спрэчку.

— Выступленне кожнага вясковага асветніка — гэта аповесць пра народнае жыццё, — усхвалявана сказаў пісьменнік.

Соф'я Сяргееўна расказала мне і пра сваю першую сустрэчу з вялікім беларускім пісьменнікам. Гэта было ў дні яе дзяцінства.

Яна жыла ў Нясвіжы.

У Нясвіжы маленькай Соні не ўдалося сустрэцца з Канстанцінам Міхайлавічам, але летам у Палосні, у невялікай вёсачцы, куды яна прыехала са сваімі старэйшым братам і сястрой, яна ўбачыла яго. Студэнцкая моладзь уздумала паставіць спектакль на беларускай мове. Вестка пра гэта разнеслася далёка за вёску, пачуў пра спектакль і Якуб Колас. Шыракаплечы, у даматканай кашулі прыйшоў ён у Палосню.

Праз шмат гадоў ён стане вялікім сябрам Іосіфа Адамовіча і яго жонкі Соф'і Сяргееўны Шамардзіной, будзе бываць у іх сціплай мінскай кватэры і за шклянкай чаю весці доўгія гутаркі пра лёс беларускай літаратуры, беларускага тэатра, мастацтва.

Выхаваная ў інтэлігентнай дэмакратычна настроенай сям'і, дзе дзяцей гадалі з павагай да працоўнага народа, да прыгнечаных людзей, Соф'я Шамардзіна са школьных гадоў марыла аб служэнні свайму народу. Гімназістка Марыінскай гімназіі становіцца членам

першага ў Беларусі таварыства аховы жанчын, які ставіў сваёй мэтай памагчы дзяўчатам з вёскі атрымаць адукацыю; у гэтыя гады Соня шмат займаецца, чытае Бялінскага, Чарнышэўскага, Пісарава. Паступіўшы ў Пецябургу на Вышэйшыя жаночыя бясцужаўскія курсы, дзяўчына цікавіцца літаратурай і мастацтвам, захапляецца Эрмітажам, наведвае лекцыі Карнея Іванавіча Чукоўскага пра футурыстаў, слухае маладога Маякоўскага.

І ўсё ж Соня разумела: далёка яна была ў той час ад сапраўднай справы, якой хацела служыць. Толькі знаёмства ў лютым 1917 года (калі яна паступіла працаваць у народную міліцыю) з такімі выдатнымі бальшавікамі, як М. В. Фрунзе і яго сябар І. К. Гамбург, прывялі маладую курсістку ў рады бальшавіцкай партыі. З таго дня Соф'я Шамардзіна самааддана служыла партыі.

Калі ў Мінску адбыўся І з'езд работнікаў хат-чытальняў, Соф'я Сяргееўна была занята адказнай работай. Галоўналітпрасвету было даручана распрацаваць герб Беларускай рэспублікі. На сесіі ЦВК Шамардзіна далажыла аб рабоце і паказала макет. Ён быў прыняты ў аснову Дзяржаўнага герба Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі...

У Соф'і Сяргееўны Шамардзіной — вялікае яркае жыццё. У ім было ўсё: і рэвалюцыйная рамантыка,

і пафас стварэння, і шчасце любімай жанчыны, і трагедыя, праз якую прайшоў народ. Але ў самыя цяжкія, горкія і крыўдныя дні яна ўспамінала адзін сонечны сакавіцкі дзень 1920 года. У гэты дзень яна была запрошана на сесію ВЦВК і там упершыню ўбачыла Уладзіміра Ільіча Леніна. Ён выйшаў у залу пасяджэння парывісты, жыццярэдасны...

Хутка беларускі народ разам з усімі народамі нашай Радзімы будзе адзначаць пяцідзесяцігоддзе з дня Савецкай дзяржавы. У гэтыя дні мы ўспомнім многіх верных сыноў і дачок, тых, хто распальваў вялікае вогнішча рэвалюцыі. Сярод іх была і Соф'я Шамардзіна.

Л. ПІНЧУК

г. Масква

Соф'я Панкова адбывала свой тэрмін у Фардонскай турме, на самай мяжы Польшчы з Германіяй. Напад фашысцкай Германіі на Польшчу выклікаў паніку сярод турэмнай адміністрацыі. Гэта і выкарысталі палітзняволеныя. Яны ўзламалі дзверы камер і выйшлі на волю. Пераадольваючы вялікія цяжкасці, Соф'я Сяргееўна дабралася да Беластока, які быў вызвалены Чырвонай Арміяй. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны яна працуе старшынёй Беластоцкага гаркома МОПРа.

Калі пачалася вайна, Панкова эвакуіруецца ў горад Троіцк на Урале. Тут сустрэлася з сынам, якога не бачыла амаль 10 гадоў. Але і на гэты раз не прыйшлося доўга пабыць з Алёшам. У маі 1942 года яна прыехала ў Маскву. І хоць па ўсім было відаць, што яе здароўе пасля турмаў вельмі падарванае, Панкова настойвала, каб яе ўключылі ў групу Веры Харужай, якая рыхтавалася пранікнуць у тыл ворага, каб стварыць там партыйнае падполле. Бясстрашная патрыётка дабілася свайго. Групу закінулі ў Віцебск. Падпольшчыкі перадавалі савецкаму камандаванню важныя звесткі, наладжвалі сувязі з мясцовымі актывістамі. Але 13 лістапада гестапа напала на явачную кватэру і схапіла Соф'ю Панкову разам з Верай Харужай. І яны абедзве загінулі ў фашысцкім засценку.

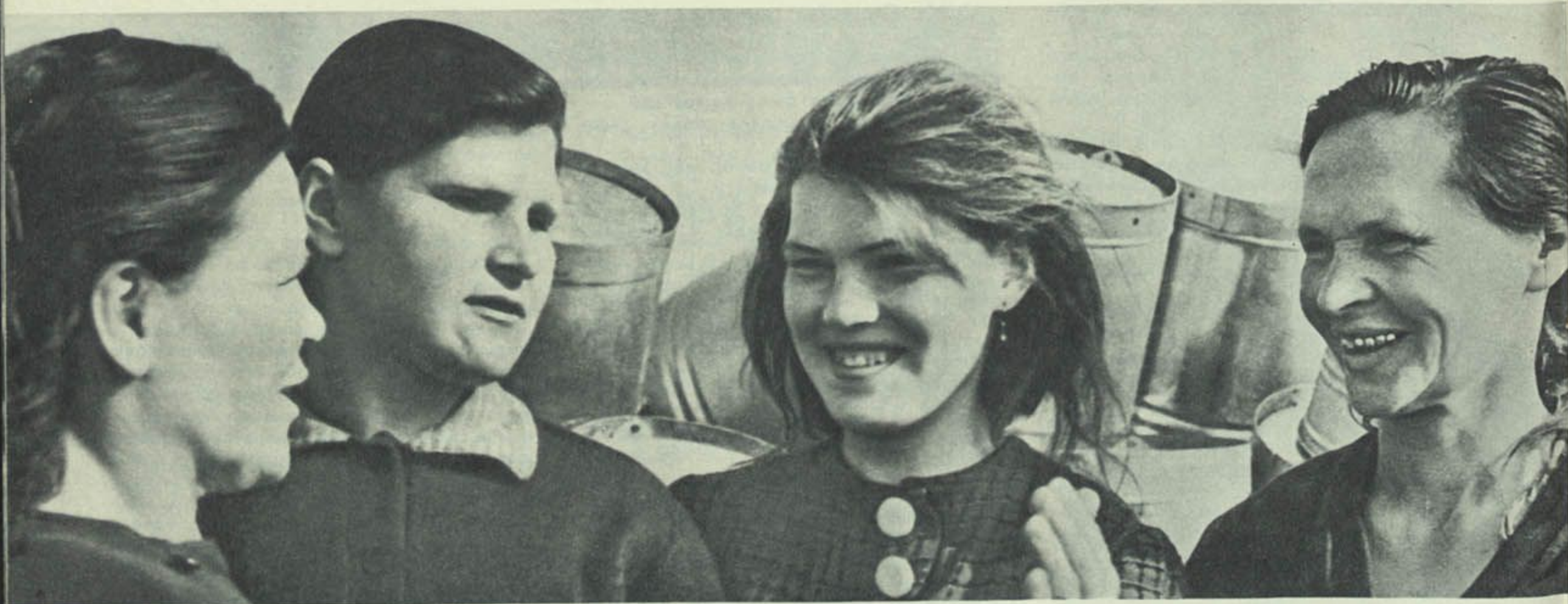
Алёша Панкоў ужо даўно стаў дарослым, але ён і да гэтага часу любоўна захоўвае апошняе пісьмо маці, прысланае з варожага тылу. 4 лістапада 1942 года Панкова пісала 13-гадоваму Алёшу: «Памятай, на гэты раз я расстаюся з табой таму, што моцна цябе люблю. Хачу, каб ты быў вольны, каб ты ніколі не ведаў няволі і прыгнёту».

С. ШАПІРА

г. Пінск.

Соф'я Панкова з сынам Алёшам.

Таццяна Лукашэнка (другая злева) з таварышнікамі-даяркамі: Сімай Лапушка, Еўданія Лаўда і Аляксандрай Лапушка.

С Е Й Б І Т Ы

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Скажу адразу, што хоць намер (яшчэ ў рэдакцыі абмеркаваны і ўхвалены) і быў напісаць нарыс гучны і кідкі — як ніяк 50 гадоў Савецкай улады! — на месцы ўсё ўгледзелася іншымі вачыма, усё стала відней... На месцы зразумелася: воплескаў і здравіц не спатрэбіцца — спатрэбіцца іншае: сур'ёзная гаворка пра тое, якімі нялёгкімі (не трэба палыхацца гэтага слова!) былі гэтыя 50 год, што вынеслі яны на сваёй спіне і што прынеслі яны разам з сабою палешуку — патомку сівога старажытнага дрыгвіча ў яго глухое камарынае царства.

...Яшчэ і цяпер на старых ваенных картах назва вёскі значыцца як Куродзічы. Аднак калі спытаць пра Куродзічы ў пакалення сённяшняга — ніводзін дзесяцікласнік, мусіць, не скажа, дзе яны. Пацісне плячыма: «Не ведаю»... Дый адкуль ведаць? У 1897 годзе яшчэ, калі была забудавана ў Куродзічах царква ў гонар Казанскай боскай маткі, памянялася і назва самой вёскі — на Казанск.

Аднак сёння, калі вы будзеце ехаць у Казанск з раёна, з Калінкавіч, і будзеце ехаць упершыню, то вас будуць пасылаць не ў Казанск, а ў «Сейбіт»...

— Сінее, аграном, жыта, як мора сінее... — Старшыня калгаса Віктар Іванавіч Тачкоў з аграномам Міколам Гадлеўскім у полі.

Вось ужо што можна сцвярджаць пэўна, дык можна: назву гэтаму калгасу выбіраў не краснабай і не алілуйшчык. Выбіраў яе гаспадар, які добра ведаў, што павінна быць першаасновай кожнага пачынання.

Калгас называецца «Сейбітам».

І ён, праўда, шчыра браўся за сяўбу, яшчэ і ў тыя, цяпер ужо бясконца далёкія 30-я гады. І хоць выходзіў на той свой першы новы палетак з плугам, з ліпавай сявёнкай, з касой і сярпом, выходзіў у лазовых лапцях (чаго-чаго, а лазы хапала!) і з чэрствым акрайцам у кайстры — сяўба тая цешыла. А калі прыйшоў на палетак першы трактар, калі затарахцела на ўвесь свет жняўка, калі касілка прайшла першы пракос...

І хоць доўга яшчэ быў незайздросным той даваенны калгасны працадзень, хоць і важыў ён мала чым больш за паляшукі колас, што зроду ведаў і песціўся на адных толькі пясках, — вялікая гістарычная сяўба, што прайшла Палессем, абнадзейвала, абяцала палешуку свой новы ўраджай.

Ды не ўдалося людзям яго дачакацца, не ўдалося ім пацешыцца.

Усю людскую сяўбу пераарала, перамясіла жалезнымі бо-тамі вайна — засталіся на зямлі толькі чорныя пажарышчы ды ўдовіны і сіроцкія слёзы. Ды яшчэ міны — міны па ўсіх дарогах і палетках, дзе ні ступі. У «Сейбіце» шэсць месяцаў стаяў фронт. З вайны казанскім жанкам прыйшло 120 пахавальных — вайна забрала 120 казанскіх мужчын і хлопцаў... Галасіце, бабы, біцеся галовамі, валасы рвіце на сабе, а нічога не зробіце — запрагайцеся ў плугі, бо халодныя і галодныя дзеці патрабуюць свайго: «Мама, хлеба!..»

Так нараджаўся ў другі раз, а дакладней уваскрашаў, паляшук «Сейбіт». І быў гэты час куды цяжэйшы, чым у першыя 30-я гады, калі ён толькі з'явіўся на свет.

Палажыць у зямлю 120 мужчын — а ў вёсцы 180 хат — уявіце сабе, як яго было пачынаць, тое жыццё, зноў адным жанкам са спалялелымі сэрцамі... А тут яшчэ старшыні не пашліся. Адзін бесталач, другі п'яніца, трэці прайдзісвет. Лік згубілі ім нават — гэтулькі іх перавярнулася... Капейкі і грамы, грамы і капейкі — вось і ўвесь быў падлік і ўся была плата за працу, за надзею. А хацелася ж верыць, хацелася спадзявацца людзям: «А можа ў гэтага будзе лепш? А можа ў гэтага...» Калгас аброс крэдытамі.

...Раённага заатэхніка Віктара Іванавіча Тачкова (гэта быў 1951 год) калгаснікі стрэлі ўжо абыхава: няхай сабе будзе яшчэ адзін, усё роўна ненадоўга... К гэтаму часу з людзей ужо

была выбіта вера. Усё роўна расплачвацца будзеш грамамі і капейкамі (калі яшчэ будзеш!) — дык сам, калі хочаш, бяры і рабі ў гэтым сваім калгасе, калі ты старшыня... Рабі сам, а з нас хопіць рабіць дурняў!

Так быў сустрэты Віктар Іванавіч Тачкоў.

І — нідзе дзенешся — новы старшыня таксама пачаў, як і яго папярэднікі. Хадзіў па хатах, загадваў на работу (брыгадзіраў ніхто не слухаў), угаварваў, абяцаў... Хто адмаўляўся адкрыта, хто пасмейваўся, сёй-той ішоў на работу... Але старшыня не толькі ўгаварваў і абяцаў.

Перш-наперш узяўся за тарфянікі. Узяў у дзяржавы яшчэ раз крэдыт і закупіў тэхніку. І каб скрануцца з «мёртвага» месца, налёг на тэхнічныя культуры: каноплі, бульбу, буракі. А за каноплі дадатковая аплата тады ішла сто працэнтаў да ста!

...У канцы разліковага таго года шалі вагаў прыкметна пацягнулі на бок інтарэсаў калгаснікаў.

«Глядзі, мо і праўда, з гэтым выб'емся яшчэ ў людзі?» — павесялелі і ўзнялі з надзеяй галовы аптымісты.

«Выбіваліся ўжо не раз...» — не здаваліся малаверы.

А старшыня гнуў сваё. Узяўся за жывёлагадоўлю. Пачаў спісвацца і сазвонвацца з суседзямі і іншымі раёнамі і нават абласцямі, пачаў купляць па цялушачцы, па дзве — каб завесці пародзісты статак (остфрызы). Не адразу, не за адзін год, вядома, адступілі перад пародай тутэйшыя красулі і рагулі. Але адступілі! І тады загаварылі і даяркі: «Старшыня, калі хочаш, каб кароўкі давалі памногу малака, — будуй ім цёплыя хаты!»

І старшыня — цяпер ён быў ужо не адзін ваяка ў полі — узяўся за будоўлю жывёлагадоўчых ферм. Гледзячы на даярак, пайшлі ў наступ і свінаркі: «А мы што — не даем калгасу прыбытку? Падавай і нам новыя свінарнікі, старшыня!»

Паспрабавалі завесці качак і курэй — не пайшлі. Больш небыту, чым карысці. Адмовіліся.

А тым часам жыццё ішло. Минуліся гады, калі не было дзяцей, каб пасылаць у школу... Спатрэбілася школа. Калгас пабудаваў васьмігодку. Спатрэбіўся медпункт. Пабудавалі медпункт. Лазні зроду ў вёсцы не было — змуравалі лазню: колькі хочаш мыйся, вады на Палессі хопіць!

Непадалёку ад лазні збудавалі магазін. Насупраць клуб, бібліятэку і калгасную канцылярыю — у адным будынку.

Шацілкі прыслалі электрычнасць і патушылі ў «Сейбіце» ўсе газавыя лямпы.

...Мы сядзелі ў старшыні ў кабінце, і ён, як і большасць старшын калгасаў, скардзіўся. І не без падстаў. У калгасе не хапае тэхнікі.

У «Сейбіце» 13 трактараў, 7 грузавых аўтамашын, тры збожжавыя камбайны, адна бульбакапалка, адна бульбасаджалка, касілка, конныя граблі і валакушы, прэспадборшчык, аўтапагрузчык (торфу і гною) і іншая «драбязка»...

І ўсё роўна пры цяперашняй аграцэхніцы і культуры вядзення гаспадаркі — гэта вельмі мала!

«Сейбіт» мае 280 гектараў сенакосаў і каля 1000 гектараў ворнай зямлі. З іх 540 гектараў — асушаныя балоты. Трэба на ўласныя вочы бачыць, колькі кладзе там свае жалезныя сілы рабачага-трактар, пакуль ён выпесціць тое балота, пакуль не зробіць з яго прыны, на якой аж ломіцца, гудзе кукуруза, шамацаць у два чалавечыя росты каноплі. А буракі, а бульба...

За пяць гадоў, адрабіўшы сваё і акупіўшы сябе (неабходна памятаць і пра эканамічны разлік), трактар мусіць быць спісаным. Але калгас не робіць гэтага (а чым яго замяніць? Дзе ўзяць новы?) і ставіць бедалагу два разы за год на капітальны рамонт. А гэта амаль новы трактар.

Скардзіўся яшчэ старшыня на няхватку мінеральных угнаенняў. (Тым не менш, угноены як быццам усе палеткі... Суседзі-чарнігаўцы паміралі ад зайздрасці — такое жыта і азямая пша-

Вечарэе — калгасны статак варочаецца з пашы.

ніца ў «Сейбіце»!) На тарфянікі без фосфарных, калійных і мікраўгнаенняў і нагой не ступай — дарэмная праца.

Скардзіўся (год назад на гэта ж скардзіўся і другі палескі старшыня Ралько Мікалай Антонавіч. На гэта скардзяцца амаль усе старшыні, амаль усіх калгасаў), што не ўтрымаць моладзь — нібы магнітам цягне яе ў горад. Як правіла, пасля арміі хлопец дадому ў калгас ужо не варочаецца. Калі не ў горад едзе, дык падаецца куды-небудзь на новабудоўлю, на цаліну... А следам за хлопцамі і дзяўчаты — што ім адным век векаваць?

А чаго б, здаецца, не хапала ім тут? Заработкі большыя, чым у горадзе. Ёсць клуб. Арганізуйце самадзейнасць і веселіцеся. Дык не, баяніст — хлопец з суседняга сяла — уцёк з калгаса, уцёк рыпаць недзе ў горадзе... А тут вакол такая прыгажосць! Сады нібы ў маладз... Дарэчы быў час, калі таго, хто ленаваўся садзіць сад у сябе на сядзібе, праўленне калгаса прымушала рабіць гэта ў абавязковым парадку: не хочаш сам — табе пасадзяць людзі. Толькі за твой жа кошт, калгас утрымае з тваіх жа працадзён.

Маладажонам калгас будзе два двухкватэрныя дамы...

Новыя дамы ў «Сейбіце» будуцца, праўда, не толькі маладажонам. У добрай хаце добра жыць і старому і малому. І такіх хат у «Сейбіце» не злічыць — камяніц пад шыферам, з узорыстымі сценамі, з верандамі, з вокнамі, што бачаць, здаецца, цэлы свет.

Па ўсіх новых хатах, вядома, я не хадзіла. А вось у адну, якая стрэла мяне, як страчае гасця ўсякая добрая беларуская хата, мне хочацца вярнуцца яшчэ на нейкі час.

Жыве ў гэтай хаце Герой Сацыялістычнай Працы Таццяна Паўлаўна Лукашэнка. Жанчына з лёсам, якому можна і паспачуваць шчыра, але ж можна і пазаздросціць таксама.

...Сорак лет — бабін век. Так спакон веку даўбіла прымаўка. А тут, каб не агрубелыя рукі, ды каб не маршчыні пад вачыма, наўрад ці даў бы і трыццаць — гэтакія дзявочыя лёгкасць і спрыт ва ўсім, і ў хадзе і ў рабоце, і гэтакі малады бляск ў вачах!

Хто ведае, мо гэтыя дзве дзяўчыны (злева) не толькі будуць новы калгасны дом маладажонам, мо яны яшчэ і самі будуць жыць у гэтым доме...

А не лёгенька дастаўся ёй гэты «бабін век».

Як быццам нічым, як кажуць, бог не пакрыўдзіў: і хараства даў, і весялосці, і спрыту даў. А жыццё такую долю ўгатавала, што апошняя няўдаліца не паквапілася б... Маці не аддавала, сваякі адгаварвалі: «Нашто ён табе, п'яніца!..» А яна ўсё роўна зрабіла па-свойму: «Вам кепскі, а мне будзе добры! У мяне не будзе піць...» Пакінула родную хату, пакінула матку адну — і за тымі чорнымі вусамі, за тымі плячамі, што, здавалася, на ўсё жыццё стануць табе сцяною, за тым характаром праклятым, не азірнуўшыся нават, паехала ў белы свет... Муж — шафёр — не прапаздэў!

І, праўда, павазіў ён яе па свету! І ў Грузіі былі, і ў Сочы не ўжыліся, і ў Растове яму не падабалася... Там кідай сам, у другім месцы яго выганялі... А тым часам амаль кожныя два гады па дачушцы паяўлялася... А ён піў, а ён валяўся ў нагах — кляўся больш не піць, а потым зноў піў і... біў. І яе самую і дзяцей.

Адну пахавала — два гадкі было. Чацвёртай была цяжарная. Нарэшце, не вытрывала. Будзь ты пракляты — за што ж я з дзецьмі буду век пакутаваць з табою!.. Збірацца доўга не давялося — не было чаго збіраць. Сабрала толькі дзяцей — і назад на сваё далёкае, мілае Палессе, у сваю старую хату, да мамы...

І на другі ж дзень, як толькі прыехала, пайшла да старшыні калгаса:

— Віктар Іванавіч, вазьміце мяне на работу.

...А за спіной хто шкадаваў (што яна адна з гэтай кучай дзяцей заробіць?), а хто і пасміхаўся (хацела высока лятаць, ды нізка села). Яна што чула, чаго не чула — ні словам нікому ні на што не паскардзілася. Жывіце, людзі, спакойна, не шкадуйце мяне і не пасміхайцеся з мае бяды. Я сама буду з яе выбівацца... Гэтаксама, калі вярнуўся да яе назад яе згуба, і яго выправадзіла: «Не трэба мне ні цябе самога, ні тваіх аліментаў. Пражывем без цябе, толькі дай нам з дзецьмі спакой».

Тры гады рабіла на ферме. Потым перайшла на кароўнік... Ні аднае смачнае зяліны нідзе не абмінула, ні аднае бульбіны марожанае дарэмна не выкінула — усё сваім кароўкам, усё ім. І дзяцей гэтак жа прывучыла. Старэйшая, Галя (глянеш на матчыны дзявочы партрэт на сцяне і на дачку — і не адрозніш ужо — у дзесяты клас дачка пераходзіць, семнаццаты год скоро пойдзе), з трэцяга класа пачала памагаць мацеры даць кароў. На яе гледзячы, і Светка — сярэдняя, шосты клас канчае — следам на ферму. Зіна — у гэтае яшчэ лялькі і кацяняты ў галаве больш, чым вучэнне, — памагае мацеры таксама: маці са Светкай ці Галяй падоцяць, а яна следам з кубкам цыр-цыр: ага, не ўмееце даць, я лепш за вас!

Вось так учатырох ужо і ходзяць на ферму.

— А мама, як прыйдзе чарга, свой ужо тавар пасе...

«Тавар» — так завуць тут чараду кароў.

...Позна вечарам, пасля вячэры ўжо, прыносіць з шафы Таццяна Паўлаўна паказаць мне свой святочны жакет з Залатою Зоркай і ордэнам Леніна. Летась атрымала. Надаіла па 4170 кілаграмаў малака ад 16 кароў укружавую.

— Тры гады зарабляла, — смеецца Таццяна Паўлаўна.

— Дык добра ж зарабіла!

Добра зарабіла! І хату за гэты ж год пабудавала... Людзі казалі, што яна адна зробіць з гэтай цэглай?

— А я ўзяла ў калгасе крэдыту чатырыста рублёў, мулярам дзвесце аддала, дзвесце за дрэва заплаціла (падсобныя работы ў нас так: я табе, а ты мне) — і к канцу года адрабіла калгасу доўг... Засталося веранду закончыць ды зашкліць — ды гэты ўжо не клопат — за лета скончыцца.

Клопат быў перабрацца са старое ў новую хату, перабрацца так, каб можна было ўжо жыць, як людзі... Маці не нацешыцца — такая раскоша! Не снілася нават, што на старасце дажывецца такое хаты. І, дзякаваць богу, у хаце таксама ўжо ёсць усё: і мэбля сякая-такая, і абуцца, і апрануцца... І кап гэтых куплёных — прэміровак даччыных — гэтаксама можна куфар наскладаць. А яна сама некалі (так і засталіся нятаканымі маткі кужалю) сляпілася, прала, а цяпер ты хоць куды хочаш іх дзявай, хоць у печ пакідай, ды грэх жа — гэтулькі працы пакладзена.

Такі клопат у мацеры. А ў дачкі?.. У дадатак да героя яна яшчэ і дэпутат райсавета. Яна і камуністка. І таму спраў і абавязкаў — толькі паспявай усюды спраўляцца. Але ж спраўляецца.

Сорак лет — бабін век?.. Няпраўда!

Сустрэньцешся з таварышкамі Таццяны Паўлаўны Лукашэнка — ніводная з іх не згодзіцца са старою прымаўкай. За пяць дзесят савецкіх гадоў састарылася сама прымаўка. А людзі, а жыццё?.. Яны — памаладзелі. Як маладзее заўсёды сейбіт, кідаючы ў новую раллю зерне свае надзеі.

Калінкавіцкі раён.

АНЮТЧЫНА ДАРОГА

Што гэта за людзі? Адкуль яны? Чаму яны так дзіўна, так «не па-нашаму» апрануты? Вось гэта жанчына ў строгай доўгай сукенцы, і дзяўчынка ў спадніцы да самых пят, з сур'ёзным і крыху трывожным позіркам, і салдат-інвалід у «мікалаеўскай» форме, і стары з белаю «біблейскай» барадою?

Хто вы? Адкуль і чаму прыйшлі ў наш сённяшні дзень?

— Мы з 1917 года...

З першай гадавіны Савецкай улады. З тых дзён, што ўзварвалі стары свет, што бурна і непаўторна панесліся ў гісторыю.

— Чаму прыйшлі ў ваш дзень? Каб разам з вамі прайсці хоць адзін, зусім невялікі кавалак дарогі, якою прайшлі некалі мы.

...Ідуць здымкі новага мастацкага кінафільма Беларускай студыі, прысвечанага пяцідзесяцігоддзю Савецкай улады. У яго пакуль яшчэ няма афіцыйнай назвы. Ёсць толькі ўмоўная, рабочая: «Куды вядуць дарогі». Ёсць і другая. Стваральнікі фільма называюць яе пакуль што вельмі асцярожна. Вось калі, маўляў, фільм атрымаецца, калі будзе адпавядаць... Але тая, другая, назва жыве і ў сэрцах і на вуснах тых, хто працуе над новым фільмам. І гучыць яна як адказ на першую: «Куды вядуць дарогі?»

— Да Леніна!

З цёмнага, сырога скляпення перабіраецца сям'я петраградскага рабочага ў «буржуйскі» асабняк. Так загадаў Ленін. Шасцігадовая Анютка не ве-

дае, што такое рэвалюцыя, барацьба класаў, перамога пралетарыяту. Але вось тут, у раскошнай зале буржуйскага асабняка, яна ўпершыню ўспрымае вялікую і простую ісціну. Усё новае, усё незвычайнае, што прыйшло ў яе жыццё, ад сённяшняга дня і назаўсёды звязана з імем Леніна.

І вось яна бачыць гэтага чалавека, ад якога да яе, асабіста да Анюткі, ідуць промні дабра-ты і самых лепшых надзей. Ленін пасылае харчатрады рабочых у вёску, каб «вырваць» хлеб у багаццяў і спекулянтаў, каб яна, Анютка, дачка рабочага, не памерла ад голаду, каб не памерлі ад голаду тысячы іншых дзяцей у спустошаных вайною і разрухай гарадах. Ідзе «па хлеб» па ленинскаму загаду і бацька Анюткі, яна з маці праводзіць яго, прысутнічае на мітынг. Слова ў дарогу гаворыць Уладзімір Ільіч...

Змест будучага фільма пераказваць не варта, ды і зрабіць гэта, бадай што, яшчэ нельга. Усё ў працэсе работы, усё ў творчым станаўленні, калі адна сюжэтная лінія нечакана можа змяніцца другой, адзін «паварот» Анютчынай дарогі — другім. Але дух фільма, яго ідэя астануцца нязменныя.

Многа прыгод — і трывожных, і незвычайных, і шчаслівых, і небяспечных — давядзецца перажыць маленькай Анютцы на дарогах Беларусі ў першы паслярэвалюцыйны год. Яна згубіць сваю маці. Астанеца адна ў віры суровых падзей, маленькая і бездапаможная, як пясчынка ў полі.

Школа-камуна ідзе на дэманстрацыю...
Была першая гадавіна Савецкай улады.

— Гэта я, Анютка... А наогул мяне завуць
Света Карасцеліна.

Але што б ні здаралася з ёю: ці апынецца на адхоне чыгункі, ці будзе жыць парабчанкай у мясцовага багацця, ці ляжаць параненая ў бальніцы,— адна думка будзе валодаць душою гэтага маленькага чалавека: дайці да Леніна! Ён абавязкова паможа ёй, знойдзе маму, знойдзе тату. Яна памятае, што сказаў на развітанне тата:

— Будзе цяжка— ідзіце да Леніна!..

І Анютка ідзе.

...Настане дзень. У глядзельнай зале пагасне святло. І перад вамі кадр за кадрам пройдзе ўся яе дарога. Пройдзе першая гадавіна рэвалюцыі, Ажывуць першыя парасткі новых узаемаадносін людзей, іх любоў і трывогі, іх гора і радасць. І барацьба за жыццё, за хлеб, за ўсё, што было здабыта

рэвалюцыяй. Здабыта толькі што. Вочы дзіцяці, яго чыстае і наіўнае сэрца па-свойму перагартваюць для нас старонкі гісторыі.

Гэта зробіць мастацтва. Зробіць людзі, якія служаць яму і якім сёння— таксама ў дарогу!— хочацца сказаць, няхай авансам, цёплымі словамі. Адтуль, з глядзельнай залы, усё будзе здавацца простым і натуральным, быццам само жыццё праходзіць перад намі. То і добра, што будзе яно такім! Што за кадрам астанеца не прыкмечаная намі напружаная і складаная работа калектыву пастаноўшчыкаў фільма, астануцца пошукі, пошукі, яшчэ раз пошукі і хваляванні, хваляванні.

Аднойчы халоднай вясноваю раніцай мне давялося назіраць, як здымачная група (менавіта гэтага фільма) выязджала

пад Ліду, у былы памешчыцкі маёнтак Мажэйкава, што стаў на кароткі тэрмін па плану сцэнарыя школай-камунай. Сюды пасля сваіх доўгіх падарожжаў павінна трапіць Анютка... Вось яна бяжыць да аўтобуса, галоўная гераіня будучага фільма, бяжыць, прытанцоўваючы ад холаду,— шасцігадовая Света Карасцеліна, «Анютка». У гэты ранні час яе аднагодкі пераварочваюцца яшчэ на другі бок у сваіх цёплых ложках, а яна ўжо сур'ёзна і цяжкім «служыць мастацтву». Каторы дзень вось так раніцаю падымаецца ў дарогу ўвесь здымачны «караван», увесь творчы і тэхнічны састаў групы, прыязджае ў Мажэйкава, пачынаюцца здымкі і... спыняюцца. Падводзіць надвор'е.

А назаўтра— зноў у дарогу. Маленькія і дарослыя артысты, рэжысёры, мастак, аператары, асвятляльнікі. І калі на гэты раз не «збядзіць» неба, не

завалакуць яго цяжкія хмары, то ад ранняй раніцы да позняга вечара будзе ісці здымка. Будуць нараджацца ў строгім адборы за кадрам кадр. Чаго каштуе гэты «строгі адбор» кожнаму чалавеку, занятаму ў фільме... Можна і лепш, што аб гэтым не здагадаецца глядач.

А цяпер назавем прозвішчы тых, хто стварае новы юбілейны фільм. Аўтар сцэнарыя Кастусь Губарэвіч. Рэжысёр Леў Уладзіміравіч Голуб. Аператар Юры Цвяткоў. Мастак Юры Булычаў.

Вы знаёмы з актрысай, якая выконвае галоўную ролю. Анютка— Света Карасцеліна. У фільме заняты вядомыя беларускія і маскоўскія акцёры. Сустрэча з імі будзе для вас, як заўсёды, прыемнай. Вы ўбачыце Яўгена Палосіна, Фёдара Шмакава, Уладзіміра Емяльянава, Наталлю Чамадураву і многіх іншых.

Да шчаслівай сустрэчы, новы фільм!

А. УЛАДЗІМІРАВА

— А гэта мы з Цішкам. Яго ролю выконвае Оля Коршун.

І вось мы з Цішкам трапілі ў школу-камуналу... Загадчыка гэтай школы, якога вы бачыце на здымку, іграе заслужаны артыст РСФСР Уладзімір Емяльянаў.

Цішка і салдат Фёдар. Яго ролю выконвае народны артыст БССР Фёдар Шмакаў.

— Аднойчы я сустрэлася з такім жа атрадам, з якім пайшоў мой бацька...

У музычную школу прыехалі дзеці з калгаса імя Калініна.

МУЗЫЧНЫ ДОМІК

Фота Ул. Вяхоткі.

Ён стаіць ля дарогі сярод дрэў, невялікі, у адзін паверх. Скрозь зачыненыя вокны прабіваюцца, знаходзяць выйсце гукі: спявае скрыпка, звяняць цымбалы, гудзе трамбон, саборнічаючы з трубою, нясмела спрабуе свой далікатны голас кларнет, раздольна разліваюцца баян з акардэонам. А над усім гэтым уладае фартэпіяна—чыясьці ўжо вопытная рука грае складаны канцэрт.

Домік жыве гукамі, музычны домік. А ў калідоры яго, на стэндзе, фатаграфіі. Іх рабілі выпадкова, аматары, проста так, на памяць. Цяпер яны—ужо гісторыя.

...1953 год. Ні дрэўца, ні кветкі на пустэчы—адзінокі домік. Яго пабудавалі калгас імя Гастэлы для будучых музыкаў, якія займаліся ў хаце калгасніка Жывіцкага,—25 вучняў.

...Маленькі хлапчук са стрыжанай галавой стаіць ля фартэпіяна і адным пальцам падбірае мелодыю. Гэта Коля Шыманскі.

...Двое падлеткаў з баянамі ў руках. І подпіс: першыя выпускнікі школы Толя Бурдашкін, Сярожа Вальковіч. 1958 год.

Дзе ж яны цяпер, тыя Толя, Сярожа, Коля?

— Толя?—перапытвае нязменны дырэктар школы Уладзімір Фёдаравіч Богдан,—о-о, Анатоль Сяргеевіч—дырэктар Бярэзінскай музычнай школы. А Сяргей Барысавіч—завуч завочнага аддзялення Маладзечанскага музычнага вучылішча. Хорошыя хлопцы,—дадае ён.—А многія з былых выпускнікоў працуюць выкладчыкамі ў нашай жа школе.

— Адразу пасля школы?

— Не, вучылішчы паканчалі.

— А Коля, Мікалай Васільевіч,—папраўляе ён,—студэнт трэцяга курса Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. А ў нас тэорыю музыкі выкладае

...З фатаграфій бачна, як распыралася школа, як бацькі і настаўнікі, ды і вучні старэйшыя таксама ўзводзілі цагляную прыбудову.

Потым—экскурсія па школе. Уладзімір Фёдаравіч паказвае новыя

класы, глядзельную залу на 150 месц. І колькі гордасці гучыць у яго словах:

— Самі будавалі. І гэта... І гэта... І гэта...

Ён адчыняе пакой, дзе на стэлажах ляжаць акардэоны, баяны, балалайкі, домры.

— Вы яшчэ не бачылі нашых інструментаў? Мы багатыя: сем піяніна, раяль. А вось магнітафоны і прайгравальнікі, каб праслухаць музыку, оперы. А гэта,—ён паказвае на вузкаплёначную кінаўстаноўку,—нам даў раённы аддзел культуры. Пракручваем вучням фільмы. Ёсць у нас пра Глінку, Чайкоўскага.

Мы праходзім па калідоры, дзе вісіць вялікі плакат, надрукаваны ў друкарні: «Насустрач 50-годдзю Вялікага Кастрычніка. Музычны лекторы для вучняў і бацькоў».

— Такія плакаты вісяць у нас, у калгасе імя Гастэлы, і ў суседніх. Хай бы вы прыйшлі да нас у нядзелю, калі лекцыі бываюць. Паўночная зала народу!—Ён чытае на плакаце назвы лекцый: «Як слухаць музыку», «Развіццё савецкай музыкі за 50 гадоў Савецкай дзяржавы», «Любімыя песні і музыка Ільча»...—І пасля кожнай назвы дадае:—Была, ужо была, прайшла... Пасля лекцыі абавязкова канцэрт даем—і сіламі нашых вучняў і музычных школ горада Мінска. І лектараў часта з Мінска запрашаем. Вялікая карысць ад гэтага лекторыя...

І ён тут жа дадае, каб хаця не падумалі, што толькі ў гэтым заключаецца работа школы па прапагандзе музыкі сярод насельніцтва:

— Мы выезджаем з лекцыямі і канцэртамі ў калгасы, саўгасы, дзіцячыя дамы, бальніцы. Сустрэкаюць нас усюды як самых жаданых гасцей.

І ў гэтым можна не сумнявацца. І выкладчыкі школы, а іх нямала—22, і вучні, іх таксама нямала—210, робяць вельмі многа для таго, каб музыку любілі ўсе: наладжваюць лекцыі, канцэрты, памагаюць у стварэн-

ні мастацкай самадзейнасці ў калгасах і саўгасах раёна.

Уладзімір Фёдаравіч падрабязна расказвае пра ўсё гэта, і відаць, як ён любіць школу, як ганарыцца поспехамі яе выхаванцаў.

— Мы прымаем у школу ўсіх, хто жадае,—гаворыць ён.—Праўда, не ўсе могуць быць скрыпачамі ці піяністамі. А на народных інструментах кожны можа навучыцца. Абы ахвота была.

Я слухаю яго і думаю: калі было такое, каб дзеці з вёскі мелі сваю музычную школу! І калі было такое, каб вучыцца музыцы мог кожны, хто толькі жадае! Не, ніколі такога не было раней і нідзе такога няма цяпер. Толькі ў нас, у нашай краіне. Толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі...

Ля доміка спыніўся блакітны аўтобус. Расчыніліся дзверы, і з яго пасыпаліся дзеці. Старэйшыя ідуць чынна, прыціскаючы да сябе папкі і партфелі з нотамі. Гэта прыехалі будучыя музыкі з суседняга калгаса імя Калініна. Прыехалі на заняткі.

Клас баяна. У пакоі ля сцяны раскрытае піяніна, у шафе за шклом—ноты. Са сцяны з партрэтаў глядзяць кампазітары Штраус, Вердзі, Ліст, Скарлаці.

У класе адна дзяўчына. Хто яна? Вучаніца ці настаўніца? Тут, у гэтай школе, лёгка пераблытаць.

Яна іграе на баяне раздольную народную песню «Вот мчится тройка почтовая». Іграе з пачуццём, іграе і сама слухае... А то пачынае складаныя варыяцыі на тэму песні. І здаецца, пальцы яе ледзь датыкаюцца да гузікаў баяна. А мелодыя льецца, шырыцца. І раптам у яе ўрываецца звон бубенчыкаў, быццам сапраўды недзе блізка пралятае тройка...

Не, гэта не вучаніца.

Яна спыняе ігру, здымае з плеч баян.

— Цяжкі?

— Цяжкі,—адказвае яна.—Але ў мяне загартоўка добрая.

— Загартоўка?

— Так, у вёсцы жыву з маленства, і ўсё чысцютка па гаспадарцы маме памагала. І я і брат Мікола. У арміі ён цяпер, у самадзейнасці. Я па радыё нядаўна чула яго выступленне.

— Дык вы настаўніца?

— І настаўніца і вучаніца. Скончыла гэту школу, займаюся на чацвёртым курсе Мінскага музычнага вучылішча і вучу дзяцей.

У дзверы пастукалі.

— Можна?

— Заходзь, Валя.

Невялікая дзяўчынка ўвайшла ў пакой, прывіталася, села перад піптрам расклала ноты і ўзяла ў рукі той жа баян.

— Сыграй гамы, каб разыграцца,—гаворыць настаўніца Аляксандра Аляксандраўна Гарнашэвіч.

Так салідна, па бацьку, называюць яе вучні. А мне хочацца назваць яе значна карацей, па яе ўзросту: Саша.

Валя Атрашкевіч пачынае іграць гамы. Спачатку павольна, потым усё хутчэй і хутчэй.

САМАЯ РОДНАЯ

Кожны раз, калі я пераступаю парог роднай хаты, мяне сустракае мілая ўсмішка маці. Здаецца, усё сваё чаканне, усю пяшчоту заключыла мама ў гэтую ўсмішку.

Мы радасна вітаемся. Потым маці дапытваецца, як я працавала, ці не цяжка мне, ці не крыўдзіць хто яе дачушку. Хоць я ўжо маю дваццаць гадоў, для маці я яшчэ зусім малая. Я разумею яе, хоць, прызнаюся, не зусім. Мяне здзіўляе: як гэта можа ў мацярынскім сэрцы змяшчацца столькі любові! І не толькі да сваіх дзяцей, але і да суседскіх, якія так часта наведваюць цёцю Галю. А колькі клопатаў прынесла маме толькі я адна, калі цяжка і доўга хварэла.

Цяжка выгадаваць адно дзіця. А ў маёй маці іх было пяцёра. Ды ўсё дзяўчаткі. Потым мы падраслі, і клопатаў маме яшчэ больш прыбавілася. Тады ўсе былі разам з ёй, а цяпер вось разляцеліся ў розныя бакі. І матчына сэрца вельмі трывожыцца, калі ад нас доўга няма вестачкі.

Якая я шчаслівая, што ў мяне ёсць маці ды яшчэ такая цудоўная!

Але хочацца раскажаць пра адну вельмі сумную гісторыю. У нашым класе вучылася Ніна Чорная. Была і ў яе маці. Але Ніна не паважала яе, нават не любіла. Варта было маці зрабіць якую-небудзь заўвагу, хоць і справядлівую, дачка нападала на яе, быццам воўк на ягнятка. Маці адразу ж замаўкала, а потым плакала. Мы, аднакласнікі, не раз абмяркоўвалі Нініны паводзіны на камсамольскіх сходах, Але гэта не давала карысці. Потым Ніна паступіла ў тэхнікум. Здавалася, яна падрасце, зразумее ўсё. Але ж... наадварот, яна стала яшчэ горшая: адмовілася ад роднай маці. Тая адна жыве ў старэнькай хатцы, хворая, самотная. Можна даўно б ужо сэрца не вытрывала такога гора, калі б не піянеры мясцовай школы. Толькі яны цяпер радуецца яе, памагаюць рабіць усю хатнюю работу. Але не забывае матчына сэрца сваіх дзяцей.

Аднойчы яна выпадкова сустрэлася з Нінай. Тая адразу ж прыспешыла крок, і старая не дагнала яе. Але ж маці вельмі хацелася хоць адзін разочак глянуць на твар сваёй дачкі. Яна пайшла ўслед за Нінай у клуб, дзе настаўнік Мірон Мінавіч Шляпо меўся чытаць лекцыю, і ўсё клікала, клікала:

— Нінка, Нінка!..

Мы былі ўражаны, што Ніна такая чэрствая. А Ліда, наша сяброўка, нават не сцяпела, паднялася і ўдарыла яе па твары. Потым мы ўзялі Нініну маці пад рукі і завялі дадому.

Пасля гэтага выпадку я не сустракалася больш з Нінай і наогул нічога не ведаю пра яе далейшы лёс. Але я добра ведаю, што Ніна — няшчасны чалавек, бо пакрыўдзіла самага блізкага і роднага чалавека — маці.

Помніцца мне адзін малады хлопец, які скардзіўся, што вельмі цяжка жыць без маці. Даўно ён асірацеў. «Каб была ў мяне маці, — казаў ён, — я б не ведаў, як бы ёй дагадзіць. Няхай бы яна была прыгожая ці непрыгожая, хоць сабе і калека, але ўсё роўна я б не налюбаваўся на яе. Пасадзіў бы і глядзеў, глядзеў на любы родны твар. Але ж яе няма на свеце. І хоць, здаецца, я ўсяго дабіўся ў жыцці, чаго хацеў, але ж мне не хапае самага галоўнага — маці...»

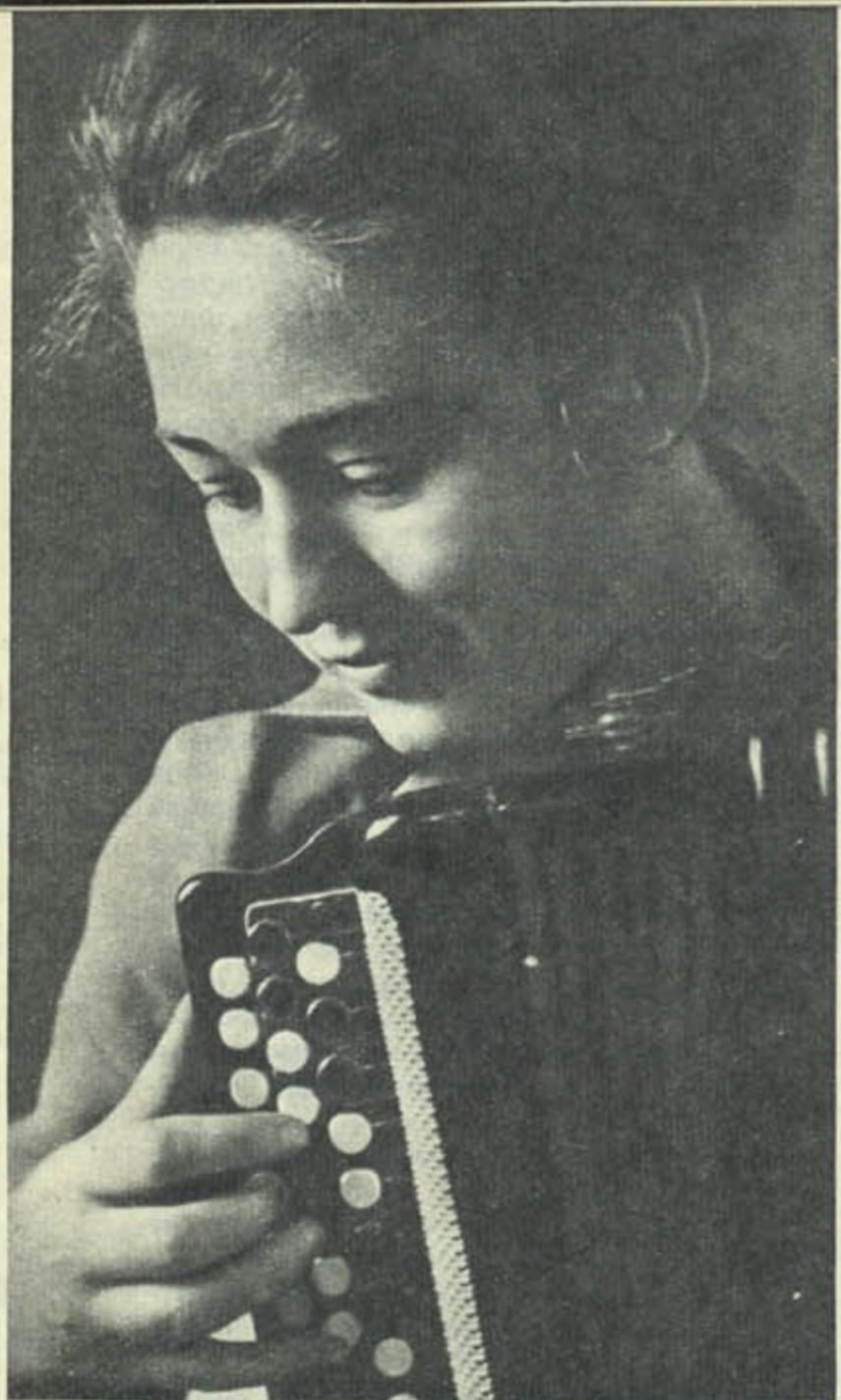
Ларыса ПРЫБРЭЖНАЯ

г. п. Тураў.

Знаёмцеся — сябар «Работніцы і сялянкі», сябар многіх газет і часопісаў Ніна Пятроўна Пятровічава. Яна працуе ў ніёску «Саюздрук» на Мінскім вакзале. Тут заўсёды многа людзей. Кожны знаходзіць патрэбныя яму газеты і часопісы.

Фота Ул. Вяхоткі.

Заняткі скончаны. Цяпер Саша Гарнашэвіч — сама вучаніца.

Мяне здзіўляе тэхніка.

— А цяпер — што зададзена.

Дзяўчынка іграе беларускую народную песню «А ў полі пад ракітай». І адчуваецца, што мелодыя гэта блізкая ёй. Можна не раз на вячорках спявалі яе дзяўчаткі з яе вёскі. А можа і маці спявала, вяртаючыся з поля дадому...

А ў суседнім пакоі юная скрыпачка іграе «Ave Maria» Шуберта. Клас вядзе Эльміра Уладзіславаўна Паўлоўская. Як і Саша, яна таксама студэнтка вучылішча і таксама марыць паступіць у кансерваторыю.

Мне вельмі хочацца, каб ім пашанцавала...

Ёсць ва Уладзіміра Фёдаравіча кніга, дзе запісаны ўражанні ганаровых гасцей, якія наведвалі музычную школу.

«Я здзіўлены і ўражаны... і думаю, што ваша школа з'яўляецца крыніцай развіцця народнага мастацтва».

Доктар Хорст Кеслер (ГДР).

«...Камуністы ўсяго свету, простыя людзі нашых краін ведаюць, што на Радзіме Леніна ёсць прывілеяваны клас. Гэты клас — дзеці».

Ваша музычная школа паказала нам, якія вялікія тыя клопаты, што працягваюцца да дзяцей працоўных, каб навучыць іх самаму цудоўнаму з мастацтваў — музыцы».

Дэлегацыя Чылі і Эквадора.

...Стаіць ля дарогі домік. Да яго спяшаюцца дзеці. Пеша ідуць з мясцовага калгаса імя Гастэлы, хто далей жыве — прыязджае на прыгарадных аўтобусах, а хто яшчэ далей — на спецыяльных аўтобусах, выдзеленых калгасамі для іх, для дзяцей. Ідуць будучыя музыкі, дзеці калгаснікаў. Ідуць у сваю школу.

Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ

Вёска Сенніца Мінскага раёна.

Маці

Сяргей МІХАЛЬЧУК

Апавяданне

лай, калі павярнуць улева, пачынаецца дарога ў лес...

Ды я не гляджу ў той бок. Я не зводжу вачэй з гасцінца, на якім вось-вось павінна паказацца мама. Я пазнаю яе зда-

лёк, яшчэ як толькі яна будзе ля дубка, што расце на пагорку.

Калі залезці на бярэзіну, што ў канцы нашага саду, то можна ўбачыць і курганы, парослыя арэшнікам і таўшчэзнымі дубамі (курганы акурат пасярэдзіне дарогі між нашай вёскай і мястэчкам), і ўсю дарогу, і нават само мястэчка з белымі мураванымі дамамі. Але я не лезу на бярэзіну, бо пакуль дабяжыш да яе па разорыне цераз увесь агарод, пакуль узлезеш ды злезеш, дык будзе і позна.

Я гуляю на гасцінцы. Гасцінец... Ці не таму так і прызвалі гэтую дарогу, што хто б ні прыходзіў, хто б ні прызджаў па ёй да нас — ці цётка Волька, ці дзядзька Іван, ці мой стрыечны брат — настаянік Міхась — ніхто не завітае ў хату без падарункаў-гасцінцаў... Цікава, а што прынясе сёння мама? Пернікаў-чалавечкаў? Пеўніка-ледзянца? А можа, мятнага гарошку, ад якога такі прыемны свежы халадок у роце?

Нарэшце ля дубка паказваецца першая фурманка. За ёю — другая. Падводы мала цікавяць мяне: мама пайшла пеша. Але ўсё ж трэба быць пільным — можа, які добры чалавек возьме і падвязае маму.

Вазы з грукатам, падобным на далёкія грымоты, пераязджаюць мосцік

у лагчыне, падымаюцца на пагорак, на якім я стаю. На высока вымашчаных з саломы сядзеннях — незнаёмыя дзядзькі і цёткі. На прэзіднім возе паміж дарослымі сядзіць хлапчук у новенькай шапцы з бліскучым казырком. Хлапчук глядзіць на мяне і папраўляе шапку... Ні на першай, ні на другой падводзе мамы няма.

Калі пыл, узняты калёсамі, асеў, я ўбачыў, што па сцяжынцы, якая бяжыць паўз гасцінец, спускаецца з-пад дубка жанчына з кошыкам у руках.

Дома, нават у нядзелю, мама ходзіць у паласатым андарак — доўгай, аж да самых пят спадніцы. Андарак гэтакі ж, толькі не заношаны, вялікія дзяўчаты бяруць у мамы, як ставяць у школе спектаклі, бо ні ў кога больш у нашай вёсцы няма такой адзежыны. Ды сёння мама не ў андарак. Сёння мама прыбралася, нібы ў госці: надзела цёмна-сіняю шарсцяную спадніцу з фальбонамі і гэткую ж цёмна-сіняю жакетку, а на ногі абула чаравікі на высокіх абцасах з доўгімі халёўкамі, якія зашнуроўваюцца на гаплікі. І завязала новую квяцістую хустку...

Абапал мосціка ў лагчыне растуць густыя кусты дзядоўніку і асоту, і сцяжынка там на нейкі час вывільвае на гасцінец. Жанчына звыклым рухам прытрымлівае адной рукой спадніцу, а другую, з кошыкам, адстаўляе ўбок і пераскоквае цераз канаву.

Больш я не сумняваюся — гэта мама. Яна ўбачыла мяне і цяпер спяшаецца. Стаяць і чакаць, пакуль мама падымецца на пагорак, я не магу.

— Мама! Мамачка! — крычу я, зрываюся з месца і што сілы бягу насустрач.

Гэта толькі калі глядзець далёка, дык гасцінец здаецца роўненькім палатном. А калі бяжыш па ім, дык на кожным кроку ямкі, выбоіны, нейкія аскабалкі, каменні.. Аб адзін з іх я збіваю палец, але нават не спыняюся, каб паглядзець, ці да крыві. Я бягу, бягу, нічога не бачы, нічога не чуючы.

— Ма-а-ма-а! — рвецца ў мяне з грудзей.

З разгону я абхопліваю яе за калені і ўтыкаюся разгарачаным тварам у казытлівыя, прыпудраныя пылам складкі цёмна-сіняй спадніцы. Мама ласкава гладзіць мяне па галаве.

Нарэшце, крыху адсопшыся, я скошваю вока на кошык.

Што гэта? Гэта ж не наш кошык! Наш кошык сплечены з яловых карэньчыкаў, ён светла-ружаваты і без вечка. А гэты з вечкам і сплечены з ракітавых дубцоў...

Я ўзнямаю вочы. Перада мною зусім не мама, а нейкая чужая цётка. Яна нават, мусіць, не з нашай вёскі, бо я ніколі не бачыў яе на вуліцы.

— Абазнаўся, дзіцятка, — гаворыць жанчына і зноў гладзіць мяне па галаве.

Мне няцярпна сорамна. І горна. Слёзы гатовы вось-вось пырнуць з вачэй. Трэба ўцякаць, бегчы чым далей адгэтуль, а я не магу крануцца з месца.

Жанчына тым часам ставіць кошык на зямлю, адчыняе вечка і дастае даўжэзную-даўжэзную — і як яна толькі змясцілася ў кошыку? — цукерку, перавітую чырвонай стужкай, з чырвонымі і белымі махрамі на канцах.

— На. Трымай, трымай. Не бойся.

Пасля зноў нагінаецца над кошыкам і, пакорпаўшыся ў ім, працягвае мне круглы, паліты зверху чымсьці бліскучым

БЫЦЦАМ учора было, стаіць перад вачыма гэты малюнак.

Спятотны летні дзень. Не то нядзеля, не то нейкае свята, і я ледзь не з саменькай раніцы гуляю на гасцінцы. Не проста гуляю, а чакаю маму. Яна пайшла ў мястэчка на базар, панесла прадаваць яйкі, сыр і гарнушак масла, прыкрыты зверху росным бурачным лістом, які я сарваў у агародзе.

На вуліцы недзе хлопцы качаюць кацёлку, гуляюць у пікара... А на гасцінцы — ні душы. Усе, каму трэба было ў мястэчка, даўно праехалі і прайшлі, а з базару вяртацца яшчэ рана.

Гасцінец, калі глядзець у бок мястэчка, пралягае раўноткай бела паласой, быццам хто палатно разаслаў бяліць пасярод зялёных палаткаў. А калі павярнуцца ў другі бок, то відаць, што ў тым канцы вёскі гасцінец сыходзіцца з вуліцай, і, як і вуліцу, яго атульваюць вішнёвыя сады, агародчыкі з зараснікамі кветак і высозныя бярозы, ліпы і клёны. Той канец — гэта зусім іншая краіна, у якой я бываў усяго некалькі разоў. Там вельмі паганя сабакі і забіяцкія хлапчукі. І яшчэ там — школа, у якую на той год я пайду вучыцца. А за шко-

† мабыць, вельмі салодкім, пернік.
— Еш, дзіцятка, еш, не саромейся,— гаворыць мне гэтая зусім не падобная зблізку на маму, але з такімі ж, як у мамы, добрымі вачыма і з такой жа ласкавай рукой зусім незнаёмая цётка.

Яна ідзе далей па гасцінцы, а я стаю — з цукеркай у адной руцэ, з пернікам у другой — і гляджу ёй услед. Гляджу, аж пакуль яна не падымаецца на пагорак і не хаваецца з вачэй.

І збіты да крыві палец на назе ані не баліць.

2

Чэрвеньскім вечарам 1945 года таварняк, на якім я ехаў ад Масквы са шпітала, прыпыніўся на знаёмым з даваенных часоў раз'ездзе. Сяк-так, з дапамогай дарожных сяброў, я выбраўся з вагона, падхапіў працягнутыя мне хлопцамі мыліцы і не паспеў зрабіць і двух крокаў, як цягнік зноў рушыў.

Я пачакаў, пакуль перад вачыма не прамільгнуў апошні вагон, перабраўся, правальваючыся мыліцамі ў сыпкі жвір, цераз чыгуначны насып, выйшаў на палявую дарогу і прыпыніўся, каб выцерці

ваюся, што такая дарога яшчэ не для мяне. Баліць нага, баліць пад пахамі ад мыліц, адзержанелі пальцы рук. Ды і «сідар» з няхітрым салдацкім скарбам адцягвае плечы. Аднак трэба ісці.

Калі я злазіў на раз'ездзе, то не думаў, што не сустрэну там ні душы. Да вайны раз'езд быў сапраўднай станцыяй. К прыходу цягніка на ім таўклосся безліч народу, прыязджалі і на фурманках, і на грузавіках... Толькі б дабрацца да Рымаршчыны, а там...

Далёкі лёскат колаў перапыніў мае думкі. Лёскат набліжаецца. Так і ёсць — у мой бок. Я саступаю з дарогі, раблю яшчэ некалькі крокаў.

— Гэй, пачакай! — чуюцца ззаду. — Не спяшайся, салдат.

Фурманка спыняецца, з воза саскок-вае барадаты дзядок, у афіцэрскай шапцы з блакітным акалышам, падб'ягае да мяне і, нека дзіўна прыгнуўшыся, знізу ўверх узіраецца ў мой твар.

— Ці не Алесі Лукашовай сыноч? — пытаецца ён.

— Не, бацька, я не тутэйшы. Мне яшчэ да Вераб'ёва шкандыбаць. Чулі такую вёску?

— Го-го! — смяецца дзядок. — Чаму ж

раецца штосьці вострае, і я намацаваю рукою ў саломе халодны зубец.

— Асцярожней, сыноч, — гаворыць стары, — яшчэ парэжашся. Гэта ж я аж-но ў Жораўку па нажы для касілі ездзіў. Брыгадзір заўтра касіць хоча пачынаць, а якая там касьба, калі касцоў тых — кот наплакаў. Жанкі, вядома, пойдучь. Ды от, можа, касілку наладзім...

Дзядок, па ўсім відаць, гаваркі. Яму і пра сваё расказаць рупіць, і мяне распытаць хочацца.

— Дзе ж гэта цябе, сыноч? — пытае ён.

— Пад Варшавай.

Дзядок, здаецца, аж падскоквае.

— От-от! І Лукашова Мішку там жа! І таксама ў нагу. Толькі яму, піша, ледзь не да калена адчыкрыжылі, ампутавалі, значыць. З месяц ужо як пісаў, што выязджае, а самога ўсё няма і няма. А ў Алесі ж адзін ён і застаўся ды Манька-шылахвостка. Гаспадара немцы забілі, а два старэйшыя як пайшлі яшчэ да вайны ў армію служыць, дык і дагэтуль по-чуту няма. Каб жывыя былі, то вярнуліся б ці хоць аказаліся, вестку якую б далі. Зусім змарнела кабета... То, можа, ты

узмакрэлы ад хвалявання і напружання лоб.

Але доўга адпачываць не мог. У думках я ўжо ўзыходзіў на родны двор, націскаў на клямку дзвярэй у хату, бачыў твар маці. Што яна робіць цяпер? Ці ведае, ці прадчувае, якую неспадзяванку падрыхтаваў ёй «большанькі»? Я знарок не даў тэлеграмы, каб лішне не хваляваць яе... Бацька зараз недзе крышыць на лаве сякерай тытунь: ён заўсёды робіць гэта з вечара, бо раніцай няма калі. А Грышка з Міколкам, пэўна, яшчэ гойсаюць на вуліцы...

Я спатыкаюся аб нейкую камянюку, якую не разгледзеў у пыле на дарозе, і востры боль працінае левую нагу. Міжволі скрыплю зубамі і зноў спыняюся. Усё ж дарэмна я адмовіўся ад суправаджаючага: рана яшчэ не зусім закрылася, а цяпер наварэджу нагу і пачнецца ўсё спачатку... У дарозе, праўда, мне было добра. Шпітальныя сябры-масквічы перавезлі мяне з аднаго вакзала на другі, пасадзілі ў вагон. Нават Маскву крыху паказалі. А тут... І хоць бы хто ехаў ці ішоў...

Я даволі порстка бегаў «на трох» па шпітальных калідорах, але тут перакон-

не чуў! І быў разоў колькі там. Гэта ж не такі далёкі свет. Вёрст дванаццаць ад нас. Хаця...

Ён глядзіць на мае мыліцы, на нагу, адстаўленую крыху ўбок, і тут жа кідаецца да воза, пачынае штосьці парадкаваць на ім. Чуваць металічны звон, бразгат.

Праз хвіліну дзядок зноў падб'ягае да мяне:

— То хадзем, садзіся, сыноч.

Ён дапамагае зняць рэчавы мяшок, падсаджвае мяне на воз, падкладвае пад параненую нагу саломы, сам садзіцца на аглабильна.

— Но, Сівы!

Дзядзёку гадоў за шэсцьдзесят. Але ён не па-старэчы рухавы і нават сядзіць на аглабильні як хлапчук.

— Сядайце і вы на салому, — кажу я. — Месца ж хапае.

— Не-не, — махае рукой дзядок. — А ты, саколе, прыляж лепей. Зручней для нагі будзе.

Я выцягваюся, аслабляю нагу ў калене, і яна сапраўды як быццам ужо не так баліць, толькі ные. У бок мне ўпі-

і сустракаўся дзе з Мішкам? Грымак яго прозвішча. Мо ў шпіталі разам былі?

— Не, дзядзька, я і прозвішча такое першы раз чую.

Мы ўз'язджаем на ўзгорак. Унізе сямтам пабліскаваюць агеньчыкі.

— От і Рымаршчына наша,— гаворыць стары.

Ён саскоквае з аглабільна, бярэ каня за аброць і паволі спускае воз з гары. А калі спуск канчаецца, ідзе каля драбін, але не садзіцца.

— Гэта ж, каб на добры лад, то і я мог бы цябе ў тваё Вераб'ёва падкінуць. Ды без мяне ў кузні нічога з гэтымі нажамі не зробіць. Ведаеш што, сынку, зайдзі ты да нашага старшыні. Язэп чалавек памяркоўны, сам без рукі з партызан вярнуўся. Дасць каня. Хоць сабе і гэтага Сівага. А падвезці я ўнука пашлю. Так і гавары—Самусёў Янка павязе.

Уехаўшы ў вёску, дзед Самусь прыпы-

няе каня ля павароткі, дапамагае мне злезці і надзець «сідар».

— Трэцяя хата леваруч—гэта і будзе Язэпава. Грукай у дзверы, не глядзі, што агню няма ў хаце,—наказвае мне дзядок і, паціснуўшы на развітанне руку, зноў ускоквае на воз, свішча пугай, і вось ужо калёсы тарахцяць дзесьці ў вузкім цёмным завулку.

Нейкі час я стаю нерухома. Затым, асцярожна перастаўляючы мыліцы, дыбаю ў паўзмроку да трэцяй хаты, на якую мне паказаў дзед Самусь.

І раптам з веснічак аднаго з двароў на другім баку вуліцы выбягае жанчына. Узняўшы рукі і выставіўшы іх уперад, яна бяжыць наўскасяк цераз вуліцу проста на мяне. Я заміраю на месцы і толькі мацней упіраюся мыліцамі ў зямлю. Калі жанчына наляціць, я не ўстаю. Але яна на дзіва асцярожна прыпадае да мяне, цалуе ў губы, у бараду, туліцца да мяне мокрай ад слёз шчакою.

— Міхаська... Міхась... Сыноч мой!—шэпча яна і зноў туліць мой твар да сябе, цалуе і плача.

Горла маё бы пятлёю хто сціснуў, у вушах пачынае звінец. Я хачу зрабіць крок ад плота, каб ухаліцца за штакеціну. Але жанчына апярэджвае мяне, падстаўляе плячо, абдымае за спіну і пераводзіць цераз вуліцу.

— Я... Я не Міхась,—нарэшце выціскаю я з сябе.—Я Васіль з Вераб'ёва...

Жанчына адхітваецца, глядзіць на мяне. Твар яе нібы камяне, рукі звісаюць, як цявіны. Мне здаецца, што яна вось-вось паваліцца, заб'еца на зямлі з распачным крыкам, і, увесь абвяўшы, я прыхінаюся спіной да плота.

Ды тут жанчына робіць крок уперад, кладзе маю руку сабе на плячо, гаворыць:

— Хадзем, дзіцятка, у хату. Маці...

І РАДАСЦЬ МАЯ І ГОРДАСЦЬ

Цяпер, калі іншы раз азіраешся назад і прыпамінаеш свой жыццёвы шлях, добра бачыш, што без сяброў—сапраўдных, шчырых, заўсёды гатовых прыйсці на дапамогу, без калектыву, з якім можна падзяліць і радасць і гора,—жыць кепска, нават немагчыма. У калектыве мы знаходзім саміх сябе і пазнаем іншых...

Даўнавата гэта было, калі я прыехала ў Мінск з вёскі, што на Магілёўшчыне. Прыйшла на будоўлю: туды лягчэй было ўладкавацца. Вось так і трапіла на будаўніцтва завода, з якім цяпер звязана ўсё маё жыццё. Было гэта дванаццаць гадоў таму назад.

Ля парку імя Чалюскінцаў пачалі капаць катлан пад будучы завод, які стане выпускаць гадзіннікі. А ў пачатку ліпеня нас сабралі ў аддзеле кадраў.

— Хто жадае асвоіць зборку гадзіннікаў—просьба падрыхтавацца да адпраўкі на вучобу ў Пензу,—коратка растлумачылі нам.

Зноў злажыла я чамаданчык і разам з новымі сяброўкамі паехала ў Пензу на гадзіннікавы завод. Усе мы хваляваліся: справа новая і, відаць, складаная і хітрая. Нялёгка было спачатку. Рукі прывыклі да фізічнай працы, а тут трэба арудаваць пінцэтам і адвёрт-

кай. Дэталькі гадзінніка такія маленькія, такія далікатныя, што здавалася: сціснеш іх крыху мацней, чым трэба,—і гамонім. І так яно іншы раз і здаралася. Але пензенскія дзяўчаты былі да нас уважлівыя, заўсёды прыходзілі на дапамогу, шчыра дзяліліся вопытам.

І я, і Ала Касцюк, Ніна Бадзялік, Зоя Санкевіч, Валя Нікіфарава, Клара Ажарава, Роза Сяўцова, Соня Малей—усе мы стараліся не прапусціць ніводнага слова, сачылі за кожным рухам рук пензенскіх дзяўчат. Крок за крокам авалодвалі новай справай. Вось ужо ведаем, як называюцца дэталькі, спрабуем паставіць іх у

камплект гадзінніка. Праз шэсць месяцаў, перад самым новым, 1956 годам, вярнуліся ў Мінск. А тут ужо выраслі карпусы для зборшчыкаў і аўтаматчыкаў.

Тады і стварылі мае сяброўкі-дзяўчаты брыгаду. Майстрам стала Тамара Сініцына.

Як выраслі людзі за адзінаццаць гадоў! Вось Клара Ажарава. Яна цяпер майстар. Брыгада яе заўсёды ў ліку лепшых, Нэла Дабравольская, Ніна Бадзялік—брыгадзіры зборшчыц. Нялёгка гэта быў шлях.

Толькі стараннасць, настойлівасць дзяўчат узняла верх.

І было на гэтым шляху нямала знамянальных падзей. Памятаецца 1958 год. Тады краіна даведлася пра выдатную ініцыятыву калектыву станцыі Масква—Сарціровачная. Масквічы прапанавалі змагацца за званне калектываў камуністычнай працы. Нашы дзяўчаты падхапілі гэту ініцыятыву. Шмат добрых спраў было зроблена за час спаборніцтва. Мы яшчэ больш здружыліся, стараліся працаваць як мага лепей, асвойвалі сумежныя аперацыі. І вось аднойчы нас запрасілі на пасяджэнне заводскага камітэта. Тады нам першым было прысвоена званне калектыву камуністычнай працы.

Можа за гэта дзяўчаты і вылучылі мяне, брыгадзіра, у цэхком, а потым калектыву цэха—у заўком. Гаварыць пра гэта неяк няёмка, але турбот хапае. Толькі яны—радасць. Бо не аддзяляецца маё жыццё ад жыцця іншых. У заўкоме, дзе я ўжо трэці год, мне даручан дзіцячы сектар. А гэта—не толькі размеркаванне месц у дзіцячых яслі і садзік. Гэта і турботы, каб там былі цацкі, добрая ежа, каб добра вучыліся ў школе дзеці нашых рабочых і работніц.

Адзінаццаць гадоў працавала я ў шостае брыгадзе. Толькі ў самым пачатку сёлета года давялося пакінуць добрых сябровак.

Абмяркоўвалася становішча ў суседняй брыгадзе. Дрэнна ішлі ў іх справы.

— Як, Люба, на тваю думку, ці можна вывесці іх з адставання?—спытаў начальнік цэха П. В. Пакулаў.

— Трэба да іх брыгадзіра мацнейшага,—адказала я. А потым задумалася: ці не паспрабаваць самой?

На тым і парашылі. Калі дзяўчаты даведліся, што я пакідаю іх, ім было і сумна і крыху шкада. Але гаварылі ўсе ў адзін голас: «Правільна рашыла!» Жадалі поспеху...

...Складаная работа ў майстра і брыгадзіра. Трэба шмат ведаць, шмат умець самому. І гэта яшчэ не ўсё: трэба абавязкова стварыць дружны і прынцыповы калектыв. Я часта задумвалася: як працаваць? І зразумела, што найпершае ў рабоце—вывучыць характары сябровак, знайсці да іх падыход. Вось, напрыклад, працуе ў нас Ніна Макей. Старанная дзяўчына, толькі з норавам. Папрасі яе ласкава, з усмешкай—яна, як кажуць, у праснак разаб'еца, толькі каб выканаць. У яе я заўсёды знаходжу падтрымку. Або вось Аня Кушко на трэцім ангрэнажы. Вярнулі аднойчы камплект гадзінніка.

— Аня, тугі завод,—кажу ёй.

— Прынясіце, перараблю,—спакойна адказвае яна.—Падумаеш, адна штука!

— Нас жа 38 чалавек, Аня, і калі кожная па адной штучцы браку, што будзе?

Зразумела Аня сваю памылку.

Я гляджу больш за тым, каб работніцы, асабліва новенькія, правільна выконвалі сваю аперацыю, захоўвалі тэхналогію. І сама вучуся, і дзяўчаты сваіх вучу. І хоць рана казаць, што з усімі перашкодамі справіліся, але поспехі некаторыя ў новай брыгадзе ёсць. Мы паспяхова выканалі вытворчы план, зменшылі страты ад браку. З кожных 100 гадзіннікаў 98 прымаюцца з першага прад'яўлення.

Якія нашы планы на гэты год? Навічкі Люда Слабко, Тая Макарава, Света Курдзюкова, Галля Радкевіч узялі абавязальствы дабіцца звання ўдарнікаў камуністычнай працы. Мяркуем, што нам пад сілу пераўзыхіці паказчыкі, якіх брыгада дасягнула ў сакавіку. Будзем памагаць новым членам брыгады асвойваць сумежныя аперацыі. Мы хочам, каб кожны гадзіннік, сабраны нашымі дзяўчатамі, прыносіў радасць таму, хто ім будзе карыстацца. Гэта будзе наш падарунак у гонар свята Вялікага Кастрычніка.

І мне яшчэ раз хочацца сказаць слова падзякі сваім сяброўкам—Валі Ліснеўскай, Зоі Гагаўскай, Тані Лазінскай, Яўгеніі Бельскай, Соні Цэлюк, Бэле Хургіной і іншым, побач з якімі я працую,—за іх старанную працу. Іхнія радасці—мая радасць.

Л. ШЫЦЬКО,
брыгадзір зборачнай брыгады першага зборачнага цэха, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Любоў Елісееўна Шыцко на канвееры зборкі.

СВЯТЛО ДЛЯ ЎСІХ

На сцэну падымалася невысокая чарнявая жанчына. Цёмны касцюм, ледзь улоўныя рысачкі строгасці на твары выразна падкрэслівалі яе сталасць і ў той жа час выклікалі пачуццё нахшталь таго, якое ўзнікае пры сустрэчы са сваёй колішняй настаўніцай.

Жанчыне ўручылі ўзнагароду. Яна ціха падзякавала, сышла ў залу і згубілася сярод мужчын-энергетыкаў.

Узнагароджвалі многіх. Але з жанчын толькі адна яна падымалася на сцэну. І мне вельмі захацелася сустрэцца з ёй...

Яна вадзіла мяне па электрастанцыі, знаёміла са сваёй гаспадаркай, са сваёй хітрай для недасведчанага чалавека прафесіяй.

Калісьці гомельская цеплавая электрастанцыя сустрэла яе няўтуллем: разваліны, груды цэглы, пагнутая арматура. Электрастанцыя толькі-толькі дала свой першы ток пасля вызвалення горада.

— З таго часу вось і працую тут.

А мне хацелася пачуць пра яе сённяшні дзень, пра самае цікавае з яе жыцця.

— А што тут такога?—пытаннем на пытанне адказала яна.—Усё звычайнае. А я ж тут, лічы, як дома.

Пра Марыю Фёдаруўну з ахвотай, нават з захапленнем, расказвалі іншыя.

Дзяжурны інжынер Пётр Паўлавіч Шуплянкоў нагадаў нядаўні выпадак.

...Гэта здарылася зусім нечакана. На рубільніку помпы нагрэўся кантакт. Вось-вось аварыя! Многія праходзілі міма—ніхто не заўважыў. А Марозава заўважыла. І тут жа прадухіліла небяспеку. Гэта ўжо сапраўды не толькі пільнае вока, а прафесіянальнае адчуванне арганізму электрастанцыі.

Шуплянкоў—нядаўні выпускнік вчу. Прышоў ён сюды маладым інжынерам. Веды ёсць, а практыкі—няма. Сёння ён і сам прызнаецца, што тады проста душой адчуў: Марозава і ёсць той самы чалавек, з якім добра быць побач. І Марыя Фёдаруўна па-сяброўску дзялілася з ім сваім вопытам і ў схемах памагала разбірацца.

Цікавая рыса: тут кожны імкнецца выйсці насустрач таварышу, памагчы яму. Мо таму і не заўважаеш паміж людзьмі той мяжы, якая можа ўтварыцца розніцай узросту, адукацыі. Дык ці не адсюль бярэ пачатак тая вялікая дружба якая так хараша яднае гэты калектыв?

Цяпер Марыя Фёдаруўне пад сорок. У свой час тут, на электрастанцыі, яна сустрэла добрага чалавека, майстра Івана Міхайлавіча Марозава. Яны пажаніліся. Неўзабаве пайшлі дзеці. Яшчэ старэйшага, Петруся, нельга было з вока спусціць, а тут новае папаўненне: блізныты Галя і Валерыя. Каб не гэтая ўвага, якая здавён пасялілася на электрастанцыі, магчыма, давялося б развітацца з прафесіяй. Кожны стараўся што-небудзь зрабіць за яе, каб ні хвіліны лішняй не аставалася яна на рабоце. Значную долю яе абавязкаў узяў на сябе Пётр Давыдавіч Двоскін. Сам. Ніхто яго пра гэта не прасіў.

Між іншым, калі я ўжо развіталася, П. Д. Двоскін шапнуў мне:

— А вы правільна зрабілі, што рашылі напісаць пра Марыю Фёдаруўну. Залаты чалавек яна! Я б нават сказаў—незамэнны. О, я за яе заўсёды спакойны...

А ў Марыі Фёдаруўны і сёння нямала клопатаў: адзін—праца, а другі—растуць дзеці. Падступае час падумаць, кім быць ім, якую прафесію ў жыцці выбраць. Петрусь сёлета скончыць дзесяцігодку. Чамусьці не хацелася маці, каб і ён стаў энергетыкам. Усё ж, як ні кажы, а работа звязана з небяспекай. Але хлопец так захапіўся прафесіяй бацькоў, што ўжо вызначыў сабе дарогу ў жыцці.

Бывае, вечарам Марыя Фёдаруўна з Іванам Міхайлавічам, паспрачаюцца, разбіраючы новую схему,—і ў размову абавязкова ўстрэнуць Галя з Валерыяй. Разважаюць, як дарослыя, як спецыялісты. Нараджаецца свая сямейная дынастыя...

...Мне вельмі прыемна было сустрэцца з Марыяй Фёдаруўнай Марозавай. Ад такіх сустрэч багачееш душой.

М. КУЛІКАВА

Мал. Ю. Пучынскага.

НГУЭН КОНГ ХОАН

ЖАЊІЦЬБА Ў КРЭДЫТ

Нгуэн Конг Хоан (нарадзіўся ў 1903 годзе) — відны сучасны в'етнамскі пісьменнік-рэаліст. Працаваў сельскім настаўнікам. Яго раман «Шлях без зыходу», апублікаваны ў 1938 годзе, быў забаронены французскімі акупантамі і распаўсюджваўся тайна. Нгуэн Конг Хоан напісаў некалькі раманаў і сотні сатырычных апавяданняў, якія склалі шмат зборнікаў. Цяпер старэйшына в'етнамскай прозы піша раманы з дарэвалюцыйнага жыцця. Рабскае становішча жанчыны ў той час, ды і цяпер у Пайднёвым В'етнаме, ярка паказана ў раманах Нгуэн Конг Хоана, дазваляе нам зразумець адну з прычын, якая натхняе барацьбітоў за свабоду на бяспрыкладныя подзвігі.

Пасля вяселля на Кока наваліўся цяжар клопатаў. Удзень і ўначы яго мучыла думка, што ён не ў стане заплаціць свой доўг. Звярнуцца ж да сваякоў, гэтых людзей з каменным сэрцам, ён не адважваўся.

Жонка яго была адзіная дачка старога Кана з суседняга сяла, а сам Кок — начным вартаўніком. Знаёмы яны былі даўно, і стары Кан згадзіўся на іх шлюб. Больш таго — ён і прымусіў Кока зрабіць гэты крок, баючыся, што яго дачка не выйдзе замуж.

Кок заўсёды лічыў, што мужчына абавязкова павінен займаць жонку, бо гэта адпавядае законам прыроды. Але вяселле каштуе дорага. Трэба накупіць падарункаў, наладзіць вясельны бал, а на ўсё гэта ідзе не адзін дзесятак піястраў. Прыкідваючы выдаткі, ён у распачы апускаў галаву і гатовы быў прымірыцца з думкай, што яму прыйдзеца да канца жыцця застацца халасцяком, хоць гэта і супярэчыць чалавечай прыродзе. Але, зрэшты, мужчына ёсць мужчына, і перспектыва вясельных выдаткаў не павінна палохаць яго, тым больш, што ён набывае жонку — чалавечую істоту, а не пачвару, якая ставіла б

сваёй мэтай разарыць яго! І вось, спакушаны магчымасцю атрымаць жонку на ўсё жыццё, Кок павёў наступленне на сваю будучую жонку. Спачатку яны абменьваліся толькі малазначнымі словамі ў прысутнасці чужых людзей, затым паміж імі пачаліся размовы напэўногласу, па магчымасці без лішніх сведак, і нарэшце яны пачалі шаптаць адзін аднаму пяшчотныя словы ў зацішных кутках. Паколькі яны шапталіся з кожным днём усё цішэй і цішэй, стары Кан абавязаў нарэшце Кока назначыць дзень вяселля. Са спрэчкі пра суму, якую жаніх павінен унесці за нявесту, Кок выйшаў пераможцам: з будучым цесцем ён сышоўся на пятнаццаці піястрах.

За пятнаццаць піястраў — прыгажуня жонка! За пятнаццаць піястраў — каханая жонка! Як радаваўся ён кожны на яго месцы! Але для Кока, які працаваў без стомы круглы год і ўсё ж не заўсёды наядаўся ўволю, сабраць такую суму была справа нялёгкай. Прыніжана выпрошваючы, ён наскроб што-кольвечы, аднак з набліжэннем дня вяселля стары Кан усё больш настойліва патрабаваў дамоўленай сумы. У Кока было сабрана ўсяго дзесяць піястраў, якія ён і прапанаваў свайму будучаму цесцю. Што датычыць астатніх пяці, дык ён упрасіў старога пачакаць да наступнага ўраджаю з тайным намерам, зрабіўшыся яго зяцем, не заплаціць яму больш ні гроша. Але старога вераб'я на мякіне не ашукаеш — Кан прымусіў свайго дарагога зяця падпісаць складзеную па ўсёй форме даўгавую распіску.

Адгуляўшы вяселле, Кок пачаў сур'ёзна трывожыцца. Кожны дзень цудоўнага сямейнага жыцця ўсё больш набліжаў тэрмін выплаты доўгу. Як Кок ні ламаў галаву, пытанне заставалася адкрытае. Нават прапрацаваўшы разам з жонкай увесь сезон, ён не мог разлічваць, што яму ўдасца поўнасю заплаціць уласніку за арандаваную зямлю, адкуль жа ўзяць пяць піястраў для старога? Кок суцяшаў сябе, што, магчыма, удасца ўгаварыць цесця на адтэрміноўку.

У дзень, калі надыйшоў тэрмін выплаты, цесць прыслаў па Кока. Нічога не зробіш, трэба ісці. Стары пачаў па-добраму, але, заўважыўшы, што зяць стараецца выкруціцца, стаў лаяць яго апошнімі словамі, і Кок ледзьве ўцёк.

Разгневаны Кан паклікаў дачку і, надаваўшы ёй кухталёў, загадаў, каб яна, што б там ні было, прымусіла мужа расплаціцца з доўгам. Баючыся бацькі, маладая жанчына кожны дзень прыставала да Кока — заплаці ды заплаці. Між іншым, такога крэдытора Кок уціхамірваў пацалункамі. Аднак становішча ад гэтага не мянялася, і жонка стаяла на сваім:

— Справа сур'ёзная, Кок. Калі ты не вернеш бацьку грошай, ён забярэ мяне!

Пагроза здавалася такой неймавернай, што Кок не прымаў яе ўсур'ёз. Што праўда, тое праўда: крэдыторы звычайна адбіраюць у даўжніка рэчы, калі той не спяшаецца расплаціцца з імі. Але ж яго жонка — не рэч, як жа бацька будзе трымаць яе ў сябе? Не можа быць, каб ён дайшоў да такой жорсткасці, што наважыўся прасунуць ёй праз ноздры вярхоўку і трымаць на прывязі, як буйвала. Ды і не згодзіцца ён карміць бясконца бескарысны рот. Дні праз тры, не пазней, ён пачне шкадаваць аб непатрэбных затратах і адпусціць дачку.

Аднак разлікі Кока былі пабудаваны на пяску. Спачатку стары Кан пачаў доўгу і знісільваючую вайну, прычым зброяй служылі яму... праклёны. Кожны дзень у адну і тую ж гадзіну ён з'яўляўся да свайго зяця і трыццаць хвілін асыпаў яго лаянкай. Кок моўчкі слухаў.

Калі струны залішне напетыя, яны лопаюцца. Бедны Кок, штодня слухаючы, як стары Кан заклікае яго продкаў выйсці з магіл, каб праклясці іх, нарэшце раззлаваўся. І аднойчы, калі цесць прыгразіў яму, што забярэ сваю дачку, ён, успыліўшы, крыкнуў, не падумаўшы:

— Добра, добра! Вось яна! Можаш забіраць яе, калі табе ўздумаецца!

Бачачы, што яе муж і бацька не праяўляюць адзін да аднаго ніякай павагі і лаянка выліваецца з іх вуснаў, як дажджавая вада з латака, жонка Кока бездапаможна залівалася слязьмі, адчуваючы аднолькава моцныя пачуцці і да аднаго і да другога.

Аднойчы, вярнуўшыся з работы, яна паведаміла мужу сумную вестку.

— Дарагі муж, — сказала яна, — ужо год як мы жанаты, і я ні за што б не паверыла, што праз нейкія пяць піястраў з намі можа здарыцца такая бяда! Бацька вырашыў забраць мяне да сябе. Што ты на гэта скажаш?

— Гэта пустая пагроза, — зазначыў Кок. — Бацькоўскае сэрца не дасць яму зрабіць так бесчалавечна.

— Не, гэта не пустая пагроза, — запярэчыла маладая жанчына. — Калі да заўтрага ты не заплаціш свой доўг, ён больш не будзе вагацца.

— Калі гэта так, табе не застаецца нічога іншага, як паследаваць за ім. Не пройдзе шмат часу, і я выкуплю цябе.

— Будзе позна! Я ведаю, ён надумаў штосьці дрэннае...

— Усё ж ён не будзе праследаваць мяне судом: трэба зрабіць скідку і на пачуцці...

Верачы ў чалавечыя пачуцці, Кок не вельмі турбаваўся, і да некаторай ступені ён меў рацыю. Стары Кан, паважаючы сваяцкія сувязі, не пачаў цягаць яго па судах, задаволіўшыся тым, што забраў да сябе дачку.

Кок чакаў сваю жонку цэлыя пяць дзён. Чакаў дзесяць. Чакаў пятнаццаць. Цэлы месяц чакаў. Нарэшце, не сцярпеўшы, ён пачаў бегаць па суседзях у надзеі пазычыць грошай і выкупіць сваю жонку, адсутнасць якой прыгнятала яго. Але ўсе намаганні аказаліся дарэчнымі — ніхто не верыў яму. Стаміўшыся ад бескарысных пошукаў грошай, ён з'явіўся да цесця з павіннай. Але і з гэтага нічога не выйшла: стары Кан толькі моўчкі паківаў галавой у знак адмовы і выгнаў яго з дому. Тым жа скончылася і другая яго спроба.

Тады Кок вырашыў прыкінуцца абыякавым: а можа цесць зменіць гнёў на міласць і дазволіць мужу і жонцы аднавіць сямейнае жыццё.

Але тут Кок даведаўся пра самае страшнае: падначальваючыся бацькавай волі, яго жонка адправілася ў адну далёкую вёску, каб стаць сёмай незаконнай жонкай тамашняга старасты ў лік пазыкі ў дваццаць піястраў, якія той даў старому Кану ў мінулым годзе.

ГЕРАІЧНЫЯ ЖАНЧЫНЫ В'ЕТНАМА

Саюз жанчын В'етнама прымае ўсё больш актыўны ўдзел у барацьбе ўсяго в'етнамскага народа за абарону сваёй радзімы.

У вёсках, нягледзячы на налёты амерыканскай авіяцыі, жанчыны-сялянкі паспяхова выконваюць усе палявыя работы. У правінцыях 4-й зоны, дзе ўвесь час працягваюцца бамбардзіроўкі, жанчыны ўдзельнічаюць у проціпаветранай абароне, а пасля заканчэння налётаў зноў працягваюць працу на рысавых палях.

На заводах, у дзяржаўных гаспадарках і на будоўлях жанчыны паспяхова замяняюць мужчын. Тысячы работніц на прадпрыемствах выраслі да брыгадзіраў і начальнікаў цэхаў. Жанчыны — работнікі гандлю пад няспыннымі бамбардзіроўкамі бесперабойна забяспечваюць армію і насельніцтва харчамі. Жанчыны — настаўніцы пачатковых і сярэдніх школ даглядаюць дзяцей у час

паветраных налётаў, памагаюць тым, хто пацярпеў ад бамбардзіровак.

Па меры росту злчынстваў амерыканскіх агрэсараў растуць згуртаванасць і баявы дух жанчын В'етнама. Напрыклад, старая жанчына Суот з Куань Бін за тры дні 45 разоў перапраўлялася на джонцы цераз раку пад градам бомб амерыканскай авіяцыі, перавозячы байцоў проціпаветранай абароны і боепрыпасы на другі бераг.

Вялікая колькасць жанчын прымае непасрэды ўдзел у баях. Некаторыя з іх з простых ружжаў збіваюць самалёты праціўніка, многія замяняюць раненых байцоў проціпаветранай абароны або падносяць байцам снарады. Былі выпадкі, калі бяззбройныя жанчыны бралі ў палон амерыканскіх салдат, скінутых на парашутах.

НОВЫЯ КНІГІ

Уладзімір Парахневіч. Вогненныя вяхры. Кніга Героя Савецкага Саюза Ул. Парахневіча не паўтарае раней напісанага на гэту тэму, таму што ў ёй — асабісты вопыт партызана, кожны факт асэнсавана, непасрэдна і індывідуальна, за кожным радком бачым вобраз самога аўтара — чалавека вельмі мужнага і сціплага. Аўтар узнаўляе ў кнізе незабыўныя вобразы сваіх сяброў па зброі.

Аляксей Пысін. Твае далоні. Новыя вершы паэта прыцягваюць глыбінёй думкі і пачуцця. Яны сцвярджаюць усё жывое, добрае, светлае. Аўтар захапляецца мужнымі людзьмі, прыгажосцю спеючага коласа, чысцінёй пялёсткаў першай лясной кветкі. І ўсё гэта зліваецца ў адзін канкрэтны вобраз — вобраз Радзімы.

Эдуард Самусенка. Дзівосная птушка. Гэта нарысы біёлага. Яны прыцягнуць увагу многіх аматараў прыроды: назіральны і дапытлівы аўтар жыва і цікава расказвае пра жыхароў нашых рэчак, лясоў, палёў, азёраў і балотаў.

Валянцін Мыслівец. Дубы не маўчаць. У зборнік маладога пісьменніка ўвайшлі аповесць «Сакавік — месяц вясельны» і лепшыя з напісаных ім апавяданняў. Усе гэтыя творы разнастайныя па тэме, па часу і месцу дзеяння.

ВЫБРАННІЦЫ НАРОДА

Агляд пісьмаў

У адказ на нашы віншаванні ў рэдакцыю прыйшлі пісьмы ад выбранніц народа, дэпутатаў Вярхоўнага Савета БССР. Што ж пішуць гэтыя слаўныя жанчыны—работніцы, сялянкі, прадстаўніцы савецкай інтэлігенцы? Пра сваё жыццё, пра думкі і імкненні, жаданне апраўдаць давер народа, прынесці людзям як мага больш карысці.

Шматлікіх гасцей з-за рубяжа, якія ўсё часцей наведваюць нашу краіну, вельмі цікавіць роля жанчыны ў палітычным жыцці рэспублікі. І гэта зразумела. У парламенты капіталістычных краін вельмі рэдка трапляюць жанчыны, ды і тыя належаць да маёмных класаў. Вялікі Кастрычнік ажыццявіў найвялікшыя ідэалы і імкненні працоўнага чалавецтва. Гісторыя кожнай нашай выбранніцы—яскравае сведчанне таго, што савецкія жанчыны не толькі пазбыліся сваёй ранейшай горкай долі, але і ўдзельнічаюць ва ўсіх сферах жыцця краіны, займаюць самыя адказныя пасады.

— Высокі гонар выпаў мне, простае працаўніцы: мяне выбралі ў Вярхоўны Савет БССР,—піша Марыя Фамінічна Кананец.—Толькі ў нашай краіне, краіне, якая будзе камунізм, жанчына карыстаецца аднолькавымі правамі з мужчынам. І я запэўняю, што давер народа я пастараюся апраўдаць!

Дзесяць гадоў працуе Марыя Фамінічна ў кафлевым цэху Навагрудскага прамкамбіната.

— Прынялі мяне работчыца, — расказвае яна, — вельмі прыязна. Спрактыкаваныя таварышы навучылі складанай прафесіі апраўшчыцы. І ўсё гэта бясплатна.

Далей Марыя Фамінічна з захапленнем піша пра свой дружны калектыў, пра штомесячнае перавыкананне плана, пра тое, як работчыя ўдасканальваюць свае веды і паляпшаюць метады апрацоўкі керамічных вырабаў. У сувязі з набліжэннем 50-годдзя Савецкай улады кожны член калектыву ўзяў на сябе абавязальства павялічыць вы-

пуск прадукцыі і палепшыць яе якасць, эканоміць сыравіну, паліва, электраэнергію. Дэпутат Вярхоўнага Савета М. Ф. Кананец будзе выконваць дзённыя заданні на 110—115% і здаваць прадукцыю толькі выдатнай якасці. Пспеху вам і вашым сябрам, Марыя Фамінічна!

— Шчырае дзякуй за ваша віншаванне ў сувязі з выбраннем мяне дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР,—піша Раіса Якаўлеўна Семянкова з Багушэўска.—Так, сапраўды, радасць у маім жыцці вялікая. І я разумею, што нясу адказнасць перад тымі, хто мяне выбіраў. Хочацца працаваць яшчэ лепш.

Помню дзень, калі я ўпершыню прыйшла на прадпрыемства. Тады, 18 гадоў назад, гэта была невялікая арцель, якая выпускала табурэткі. А цяпер у нас сучасная дрэваапрацоўчая тэхніка, усе працэсы механізаваны. Я асвоіла работу на чатырох станках, штодзённа выконваю норму на 120—130%. Побач працуюць мае сяброўкі Ганна Васільеўна Козырава, Ніна Васільеўна Голубева, Надзея Пятроўна Стольнікава. Наогул на нашым прадпрыемстве ў большасці працуюць жанчыны, амаль у кожнай больш дзесяці гадоў стажу. Ірына Фёдарэўна Грышакова 19 гадоў працуе шліфоўшчыцай. Ірына Фёдарэўна стала такім выдатным майстрам, што калі яна ідзе ў адпачынак, то рабочыя зборачнага цэха даведваюцца пра яе адсутнасць па знешняму выглядзе дэталей.

Наша прадпрыемства змагаецца за званне прадпрыемства камуністычнай працы, і вялікі ўклад уносяць жанчыны. Яны першыя сказалі сваё слова: што гадавы план выканаем да 50-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. І гэта будзе зроблена. Я свой гадавы план выканаю да 1 кастрычніка, каб напярэдадні свята працаваць у лік 1968 года.

Сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета шмат працавітых сялянак. Яны таксама прыслалі пісьмы.

— Цяпер нават страшна ўспамінаць тыя першыя пасляваенныя гады, калі на ўсю вёску, дзе было да пачатку вайны 150 гаспадарак калгаснікаў, засталіся зямлянкі ды папалішчы,—піша звенявая з калгаса «Савецкая Беларусь» Жытківіцкага раёна Марыя Кірылаўна Маркевіч.—Але дзякуючы клопатам Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, самаадданай працы нашага народа ўсё адноўлена, у новых дамах жывуць заможна і культурна нашы калгаснікі. У вёсцы пабудаван клуб са стацыянарнай кінаўстаноўкай і бібліятэкай. Калгас наш перайшоў на грашовую аплату працы па саўгасных нормах, заробная плата выплачваецца кожны месяц. Калгаснікі нашай брыгады ў юбілейным годзе ўзялі на сябе павышаныя сацыялістычныя абавязальствы па вырошчванню сельскагаспадарчых культур з найменшымі затратамі.

Клапаціцца пра сёлетні ўраджай мы пачалі яшчэ з мінулай восені. У засекі засыпалі адборнае гатунковае насенне, давалі яго да пасяўных кандыцый, правялі абмен насення азімых культур і бульбы, вывезлі ў поле па 20 тон гною і торфу на кожны гектар яравых культур, а пад бульбу і кукурузу—па 30 тон.

Аказаны мне давер я апраўдаю з гонарам, не шкадуючы сваіх сіл, як не шкадавала іх для аднаўлення сельскай гаспадаркі, разбуранай нямецка-фашысцкімі пачварамі.

А вось пісьмо ад Надзеі Андрэеўны Пацанковай з калгаса «Першае мая» Мсціслаўскага раёна. За сумленную працу яна ўзнагароджана ордэнам Леніна. Нялёгка склалася яе асабістае жыццё. Восем гадоў выходзіла яна адна чацвярых дзяцей. Муж вельмі плу гарэлку і здэкаваўся з сям'і. І рашыла Ніна Андрэеўна разысціся з ім. Лепей быць адной—хоць гэта і не салодкі мёд,—чым з такім «бацькам» выходзіць дзяцей! Цяпер старэйшы сын ужо ў дзевятым класе, а самы малодшы—у трэцім.

Сям'я жыве ў дастатку. Летась Надзея Андрэеўна зарабляла больш 200 рублёў у месяц. Яна добра разумее, што ўсім светлым і радасным яна абавязана калгаснаму ладу, які памог ёй, простае працаўніцы, так высока ўзняцца ў грамадскім жыцці, даў ёй магчымасць смела глядзець наперад, выгадаваць дзяцей.

Мы расказалі толькі пра некаторых нашых жанчын-дэпутатаў, простых работніц і сялянак. Усе яны прынялі удзел у рабоце першай сесіі Вярхоўнага Савета. Побач з імі сядзелі ўрачы і інжынеры, пісьменнікі і кіруючыя работнікі, міністры і акадэмікі. Усе разам вырашалі яны складаныя дзяржаўныя справы. 153 дэпутаты-жанчыны! Ці знойдзецца хоць адна капіталістычная краіна ў свеце, якая б вылучыла столькі жанчын-дэпутатаў? Не, такой краіны няма!

Прадстаўніца ФРГ Клара-Марыя Фасбіндэр, якая нядаўна наведвала нашу краіну, задуманна сказала, пазнаёміўшыся з жанчынамі—дырэктарамі прадпрыемстваў:

— Ці назначаць калі-небудзь у нас жанчыну на такую пасаду?

Трэба думаць, Клара-Марыя ведае, што там, дзе няма свабоды, не можа быць і раўнапраўнасці для жанчын.

Ва ўсіх пісьмах, дасланых у рэдакцыю, жанчыны-дэпутаты шчыра дзякуюць партыі і ўраду, таварышам па працы, выказваюць жаданне яшчэ лепш працаваць, дзеляцца сваімі клопатамі пра грамадскія справы, выкананне якіх яны лічаць найпершым абавязкам.

Лёс нашых дэпутатак вельмі падобны—гэта лёс савецкіх жанчын пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Аднак за лёсам кожнай з іх стаяць грандыёзныя сацыяльныя пераўтварэнні, якія адбыліся ў краіне. Шматлікія сябры ва ўсім свеце з захапленнем сочаць за нашымі поспехамі, нашай барацьбой, за будаўніцтвам новага жыцця на працягу паўстагоддзя

Зоя ГУСЕВА

Стаіць на ўзлеску сіні домік — пабелены комін, узорысты ганак.

Над комінам сіні дымок віецца, на разным ганку гасцей Зайка-гаспадыня сустракае, з сінх кубачкаў чаем частуе.

Бяжыць сцэжка да Зайкінага дома васільковым сінім полем роўная, прамая — нідзе не паварочвае.

Толькі лісіны дом аббягае.

Бокам.

Калі суседка ў цябе — ліса, трэба трымаць вушкі на макаўцы.

Зайка і трымае вушкі на макаўцы.

І ўсе яе сябры таксама трымаюць вушкі на макаўцы.

Вось і не можа ліса заспець іх знянацку.

Але аднойчы забалелі ў Зайкі зубы.

Вось ужо і пёўні праспявалі — а сіні дымок над комінам не віецца. Сонца высока ўзышло — а на разным ганку гасцей Зайка-гаспадыня не сустракае.

Прыходзіць да дома вавёрачка.

— Зайка, чуеш, Зайка, выходзь! Я табе арэхаў прынесла.

— Не выйду. Не патрэбны мне арэхі. Мне іх грызці няма чым...

Здзівілася вавёрачка, пацокала, галавой паківала — і пайшла.

Тут на ганак вожык узлез.

— Я толькі што вавёрку сустрэў — яна плача... Хто гэта яе пакрыўдзіў?

— Гэта яна ўсіх крыўдзіць! І ты таксама — вечна колешся! Патупаў вожык — ледзь з ганку не зваліўся.

Потым бабёр прыходзіць і пачынае гаварыць:

— Вось у лісы дываноў многа, у вожыка дзве камоды, а ў мяне і таго і сяго не хапае...

А ў Зайкі зубы баляць. Яна і кажа:

— Хочаш ты, нарэшце, стаць вольным і шчаслівым? Выцягні на двор усе свае шафы і дываны, складзі ў кучу і падпалі...

Бабёр нават падскочыў. Утаропіўся на Зайку і маўчыць.

Вось што нарабілі Зайчыны зубы!

А зубы пабалелі, пабалелі і перасталі.

А печ не палена, ганак не мыты. Пайшла Зайка ў лес па галлё — зараз над комінам сіні дымок узаўецца.

Прынесла вязку, дзверы адчыняе, а дзверы — не адчыняюцца!

Тузала іх Зайка, тузала, штурхала, штурхала і чуе раптам за дзвярыма злосны голас:

— Хто там?!

— Я... Зайка... А ты хто?

— Ліса.

— А што ты тут робиш?

— Жыву. Даўно я твой сіні домік упадабала — усё чакала, калі ты адна астанешся...

— Зараз жа выбірайся з майго дома! Усё роўна мы цябе выганім! — сказала Зайка. І тут падумала — хто гэта — «мы»? Вавёрачка, вожык і бабёр? Яна ж іх пакрыўдзіла? Хто цяпер за яе заступіцца?

— Ты яшчэ тут?! — закрычала ліса. — Хочаш, каб я цябе з'ела?!

Зайка не хацела, каб яе з'елі. Яна хацела дадому. Печ распаліць. І паставіць на стол сінія кубачкі. Чыста-начыста памыць свой сіні домік з разным ганкам і сустрэць гасцей.

Але яны не прыйдуць.

І дома ў яе няма.

І ўсё навокал не сіняе — чорнае.

Сарока ляціць чорная.

Лес здалёку чорны.

І ноч наперадзе — чорным-чорная...

А ісці трэба.

Як хочаш — ад пняк да пняк, ад дрэва да дрэва, ад узлеску да ўзлеску, масткамі цераз ручаі, сцэжкамі па ўзгорках.

У стары бор.

Да мядзведзя.

Няхай заступіцца.

А ў бары чорна. А ў бары цёмна.

Страшна.

Дрэвы вялізныя мохам параслі. Сонца праз галінкі не прабіваецца. У гушчары пугач вухкае.

— Вух!

Не ідуць далей ножкі.

Не хочуць да мядзведзя.

Няхай ліса жыве.

У сінім доміку.

Але тут...

— Туп, туп, туп...

Толькі бабёр так тупае...

— Чуф, чуф, чуф...

Няўжо вожык?..

— Цок, цок, цок...

Сябры... Мае сябры!

І адразу ж — і лес пасвятлеў, і пугач паляцеў, і лісіцу — рыжую, хітрую — з Зайкінага дома сіняга і без мядзведзя выганалі.

Мікола АЛТУХОЎ

Зялёныя

вочы

Кот сядзіць,
Пільнуе норы,
Кот — мышыная бяда.
Вочы, быццам светафоры,
Ноччу свецяцца ў ката.
Паляўнічы ён вучоны,
Ад такога
Не ўцячы:
Ад вачэй яго зялёных
Мышы гінуць уначы.
Пры святле зялёным можна
Ім выходзіць:
Вольны шлях.
Мыш вылазіць асцярожна,
І глядзіш —
У кіпцюрах.

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Дачнікі».

Кадр з кінафільма «Маленькі ўцякач».

У п'есы М. Горкага «Дачнікі» шчаслівы лёс. Пастаўленая ў 1904 годзе ў тэатры В. Ф. Камісаржэўскай, яна знайшла прызнанне і водгук у перадавой інтэлігенцыі тых гадоў. «Дачнікі» гучалі прыгаворам нікчэмным людзям, якія загразілі ў пошласці.

З таго часу мінула больш як паўстагоддзя. На кінастудыі «Масфільм» рэжысёр Барыс Бабачкін закончыў работу над экранізацыяй «Дачнікаў».

У галоўных ролях здымаліся Р. Ніфантава, І. Любезнаў, Э. Быстрыцкая, О. Харкова, Б. Бабачкін.

Каляровая мастацкая кінастужка «Маленькі ўцякач» створана кінематаграфістамі Савецкага Саюза і Японіі. Аўтары сцэнарыя — Эміль Брагінскі і Хідэо Огуні, рэжысёры-пастаноўшчыкі — Эдуард Бачараў і Тэйноскэ Кінугаса.

У цэнтры апавядання — лёс японскага хлопчыка, вулічнага музыканта Кэна, чыё дзяцінства праходзіць на ўскраіне Токіа. Кэн расце як сірата, але аднойчы ён даведваецца, што яго бацька жывы: ён пацярпеў крушэнне на моры і ў цяжкім стане быў дастаўлен у Савецкі Саюз. Кэн пускаецца на пошукі бацькі і трапляе ў нашу краіну. Кэн не ведае рускай мовы, а тыя, з кім ён сустракаецца, не ведаюць японскай, і гэта выклікае многія смешныя і сумныя непаразуменні.

Адно з галоўных ролей выконвае ў фільме савецкі акцёр Юрый Нікулін.

Хутка «Чарадзейная лямпа Аладзіна» выходзіць на экраны рэспублікі. Каляровы шыроказэкранны фільм створан рэжысёрам Барысам Рыцаравым на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага па сцэнарыю В. Вітковіча і Г. Ягдфельда.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Чарадзейная лямпа Аладзіна».

МАРЫЯ Міхайлаўна Хрыпіна любіць гэтыя гадзіны, калі шырокі і зялёны праспект Тэкстыльшчыкаў запаўняецца шматтысячным патокам людзей, якія спяшаюцца на работу.

Марыю Міхайлаўну абагнала група дзяўчат — навучэнцаў прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча. Дарэчы, сярод выхаванцаў першага пасляваеннага выпуску вучылішча была і яна. Тут атрымала навывкі такарнай справы. Потым працавала токарам у механічнай майстэрні камбіната.

Неўзабаве Машу ўгаварылі стаць шліхтавальшчыцай. Гэта было дваццаць гадоў назад, і з таго часу яна не расстаецца з любімай справай.

...Бягуць і бягуць ніткі. Пераходзячы з барабана на барабан, яны насычаюцца спе-

Марыя Міхайлаўна Хрыпіна.

НАША ЗНАЁМАЯ

цыяльным саставам — шліхтой. Набраўшыся «сілы», ніткі, напята, нібы струны, ператвараюцца ў ткацкую аснову і завяршаюць свой шлях на ёмістых навоях.

За шліхтавальнай машынай уважліва сочыць жанчына са спакойным, ветлівым тварам. Вось бязгучна абарвалася адна з соцень «струн». Гаспадыня вялікай машыны хутка знайшла яе — і нітка, зросшыся ў спрытных руках, зноў працягвае свой шлях па строга зададзенаму маршруту.

Чарговы навой гатовы. Марыя Міхайлаўна ўважліва аглядае яго. Якраз такая аснова патрэбна ткачыхам, яе даўнія сяброўкі будуць задаволены. З гэтай асновы толькі і ткаць першагатунковыя тканіны. І зусім не дзіўна, што ткачы лічаць удачай, калі ім дастаецца аснова, да якой прыклала руку Марыя Міхайлаўна Хрыпіна.

Сёння ў шліхтавальным цэху таксама, як і на іншых участках, сучасныя, высокапрадукцыйныя машыны. Надзейнымі саюзнікамі работніц сталі механізацыя, аўтаматыка. Шліхта падаецца па спецыяльнаму трубаправоду. А Марыя Хрыпіна прыпамінае іншы час, зусім іншыя ўмовы працы: усю змену, бывала, цягалі вёдрамі шліхту. Але і тады яе рукі не ведалі стомы. І няхай нялёгка гэта было, але свайго дабівалася: ні адна з соцень асноў не падвяла, на кожным навоі кромка была такая, што нават у самага прыдзірлівага памочніка майстра не знаходзілася прычыны для заўваг.

Брыгаду ставілі ў прыклад, на яе раўняліся іншыя. А дзяўчаты і іх брыгадзір не спынялі пошукаў. Яны стараліся, каб ніткі былі трывалейшыя, каб навояў адпраўлялася ўсё больш і больш. І ў гэтых, здавалася б, будзённых клопатах

Працягваем нашу завочную экскурсію

ПРА ШТО ГАВОРАЦЬ МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

Брэсцкая крэпасць — гэта не толькі адзіная ў Савецкім Саюзе крэпасць-герой, але і хвалючы музей, музей славы і доблесці нашага народа. Старадаўнія сцены крэпасці — маўклівыя сведкі памятнай летняй абароны 1941 года.

Кожны куток крэпасці — сама гісторыя. Пра гэту гісторыю красамоўна расказваюць мемарыяльныя дошкі. Вось яны: на

У сутарэнні гэтага будынка ў першыя дні вайны знаходзіўся штаб абароны Брэсцкай крэпасці.

Фота Ул. Вяхоткі.

Холмскіх варотах, дзе савецкія воіны, як левы, біліся з фашысцкай нечысцю; на тым месцы, дзе быў расстраляны фашыстамі герой абароны Я. Фамін. Імя камісара Яфіма Фаміна, аўтара славутага загаду № 1, які паклаў пачатак стойкім баям, носіць адна з вуліц пагранічнага Брэста. Гэтым імем названа і школа ў Маскве.

Пройдзем далей па тэрыторыі крэпасці. Мемарыяльныя дошкі на былым будынку гарнізоннага клуба, на іншых сценах уцалелых і разбураных будынкаў. Дзесьці вось тут да апошняга патрона абараняўся афіцэр камсамалец А. Наганаў. Ён загінуў сціскаючы ў руцэ рэвальвер. Імем А. Наганава названа вуліца ў Брэсце.

«Мармуровыя старонкі» ўваскрашаюць справы і подзвігі герояў. Амаль у самым цэнтры крэпасці камень з надпісам, што тут будзе пастаўлен помнік героям Брэста. Мільёны экскурсантаў пабывалі ў сценах Брэсцкай крэпасці. Пасланцы ўсяго

ЖАДАНАЯ Ў КОЖНЫМ ДОМЕ

праяўляўся дзяржаўны падыход брыгадзіра да любой справы, вялікай і малой, глыбокая зацікаўленасць ва ўсім, што датычыць чалавека. Не, яна не думала пра славу, — слава сама прыйшла да яе. Марыю Хрыпіну ўзнагародзілі ордэнам Леніна, яе выбіралі дэпутатам гарадскога і абласнога Саветаў. Цяпер яна член парламента рэспублікі. Спраў, вядома, прыбавілася. Але ж гэта добра, калі шмат спраў. Марыя Міхайлаўна Хрыпіна не з тых, хто шукае спакою.

Адрас яе кватэры ведаюць многія работніцы камбіната. Да Марыі Міхайлаўны часта звяртаюцца за парадай. З такім чалавекам, простым, сардэчным, можна пагаварыць шчыра: яна ўважліва выслухае, зразумее, пастараецца памагчы.

Дружную сям'ю Хрыпіных узімку сустранеш на лыжні, летам — у лесе, з рукамі. Анатоль Гаўрылавіч, муж Марыі Міхайлаўны, не толькі добры памочнік майстра, але і баяніст, энтузіяст мастацкай самадзейнасці (у фабрычным хоры ўдзельнічае і жонка). Дачка Наташа цягнецца да музыкі, займаецца ў музычнай школе. Любяць тут гадзіны, калі Наташа садзіцца за піяніна, а Анатоль Гаўрылавіч бярэ ў рукі баян.

Ідучы насустрач юбілею Савецкай улады, калектыў ордэна Леніна льнокамбіната прысвячае спецыяльныя стэнды ветэранам прадпрыемства і тым, хто прадаўжае іх справу. Не забылі і пра Любоў Пятроўну Васілеўскую, цяпер пенсіянерку, а ў гады першых пяцігодак — работніцу-стаханавіцу. Яна адна з тых, хто сваімі рукамі адраджаў камбінат пасля выгнання акупантаў. Нядаўна Любоў Пятроўну сфатаграфавалі для стэнда ветэранаў. Была запрошана і яе дачка — Марыя Міхайлаўна Хрыпіна. І гэта сімвалічна. Добрыя традыцыі наватараў першых пяцігодак памнажаюцца ў нашы дні. Эстафета прадаўжаецца!

Е. ПАЙКІН

г. Орша,
ордэна Леніна льнокамбінат.

...Ніколі не забудзе Тамара Дулеба таго дня. Было гэта ў лютым апошняга ваеннага года. На вуліцы шугала завіруха. У халодным невялікім пакойчыку, які сувязісты па старой звычцы называлі аддзелам сартавання, яна прыняла ад начальніка раённага вузла сувязі пацёртую сумку ад салдацкага процівагаза. У сумцы дзесяткі са два рознакаляровых салдацкіх трохвугольнікаў, некалькі газет, некалькі папер для гарадскіх устаноў. Тамара перабрала іх і пайшла да дзвярэй.

— Вазьмі яшчэ вось гэта, — пачуўся голас. Ёй падалі тры сіняватыя паперкі.

Глянула на іх — і сэрца сціснулася ад болю. Пахавальня! Тут жа захацелася вярнуцца, забраць сваю заяву і ўладкавацца на іншую працу. Тамара пастаяла ў задуменні: трэба ж некаму і гэту работу рабіць! І пайшла на ўчастак.

На душы было цяжка. Колькі сірот і ўдоў пакінула на зямлі вайна! Сама з дзецьмі тры гады чакала мужа. Адышла на захад вайна — і прыйшло кароткае паведамленне. Яшчэ ўлетку 1941 года на украінскай зямлі ў гарах бай з фашыстамі разам з артылерыйскай батарэяй гераічна загінуў яе муж, лейтэнант Дулеба.

Падрасцілі два сыны. Іх трэба было апрацаваць, карміць, выхоўваць, а гэта справа нялёгкая ў пасляваенныя гады разрухі і нястач. Але Тамара радавалася, што настала свабода ад фашысцкай акупацыі, не трэба больш хавацца, таіць ад ворагаў, хто яе муж і бацька яе дзяцей. Разам з людзьмі, з іх горам і бядой, прынесенымі вайной, забывалася сваё, уласнае.

Жыхары плошчы Свабоды, вуліца Чапаева, Барыкіна з радасцю сустракаюць свайго паштальёна. Яна дастаўляе ім звыш тысячы экзemplараў газет і часопісаў. А колькі пісьмаў, пенсійных паведамленняў! Столькі не ўлезе нават у самую вялікую сумку. Спецыяльная паштовая машына кожную раніцу развозіць груз па спецыяльных скрынках, устаноўленых на яе ўчастку.

На ўчастку Т. І. Дулебы шмат падпісчыкаў. З кожным з іх у Тамары Ільінічы сваё размова.

— Іван Уладзіміравіч, — неяк пытаецца яна ў аднаго з жыхароў, — што чытаць будзеце?

— А што вы параіце? — у сваю чаргу задаў пытанне І. Ул. Лазарчук.

— Вам «Правду», «Советскую Белоруссию», абласную і раённую, жонцы — часопіс «Работница і сялянка», а дзеці без «Зорьки» і «Піянера Беларусі» не абыдуцца.

Т. Дулеба.

— Дзякую, — адказаў Іван Уладзіміравіч. — Лепей не прыдумаеш, кожнаму па густу.

З таго часу шмат гадоў запар атрымлівае сям'я Лазарчука гэтыя выданні. Па шэсць сем экзemplараў газет і часопісаў атрымліваюць Уладзімір Бусловіч, Якаў Кот, Уладзімір Рапапорт. Ды хіба ўсіх пералічыш. Падпіска на ўчастку доўгатэрміновая. У яе выгаднасці пераканала падпісчыкаў паштальён.

Часта і ёй прыносяць пошта дарагія пісьмы. Цяплом саграваюць яны душу. Па некалькі разоў перачытвае іх, успамінае, як гадала сыноў, і не верыцца, што пайшлі ўжо яны па сваіх жыццёвых дарогах. Старэйшы, Эдуард, некалькі гадоў працаваў настаўнікам у вясковай школе, а цяпер працягвае вучобу ў Мінскім педагагічным інстытуце імя Горкага. Малодшы, Леанід, сёлета пасяхова скончыў ваеннае вучылішча, стаў лейтэнантам, камандзірам грознай зброі, якая стаіць на варце міру.

Мінулы год быў для Тамары Ільінічы шчаслівы. І не толькі тым, што адзін сын паступіў вучыцца, а другі скончыў вучылішча. Летась споўнілася 21 год, як яна стала паштальёнам, звязала назаўсёды свой лёс з гэтай нялёгкай і такой патрэбнай прафесіяй. За бездакорную працу ўрад узнагародзіў Т. І. Дулебу ордэнам «Знак Пашаны».

А. ФУРЫК

г. Чэрвень.

свету хадзілі па каменнях крэпасці, залітых крывёю герояў, з хваляваннем чыталі надпісы на мемарыяльных дошках. Той, хто хоць адзін раз пабываў у сценах крэпасці, ніколі не забудзе гэту сусветна вядомую цытадэль вялікай славы. На тым месцы, дзе ішлі кровапралітныя баі, высаджан малоды сад, і самае хваляючае ў тым, што садзілі яго пасланцы з розных куткоў краіны.

Нямала выдатных мясцін і ў самым Брэсце. Пагранічны вакзал. Ён упрыгожвае горад і з'яўляецца заходнімі варотамі нашай Савецкай краіны. А на вакзале, на «маскоўскім баку», мемарыяльная дошка, і на ёй імя лейтэнанта Мікалая. Гэты невядомы герой быў арганізатарам абароны. Савецкія людзі некалькі дзён стойка абаранялі вакзал, і толькі велізарная перавага варожай сілы прымусіла іх сціскаць зброю. Лейтэнант Мікалай загінуў, і так, без прозвішча, ён увайшоў у бессмяротнасць.

На вуліцы Пушкінскай, у цэнтры горада, на адным з будынкаў мы чытаем на мемарыяльнай дошцы: «Тут у гады Вялікай Айчыннай вайны па заданню партызанскага падполля працавала ў аптэцы Галіна Аляксандраўна Аржанова — савецкая патрыётка, сувязная партызанскага атрада. У снежні 1943 года пасля зверскіх катаванняў гітлераўцы павесілі адважную патрыётку».

Шмат выдатных мясцін і ў іншых гарадах Брэсцкай вобласці: Кобрыне, Баранавічах, Пінску. А ў Бярозе ёсць мемарыяльная дошка ў гонар палітычных вязняў, якія пакінулі ў гады панавання буржуазна-памешчыцкай Польшчы за жалезнай загародзю Картуз-Бярозаўскага лагера. Нягледзячы на страшэнныя ўмовы, рэвалюцыянеры і там, у лагеры катаванняў і смерці, не спынялі барацьбы.

Я. САДОУСКІ

Гэтае пытанне заўсёды хвалявала і будзе хваляваць выпускнікоў школы, а іх бацькоў — не менш. Найцяжэй самім выпускнікам, бо не так лёгка зрабіць правільны выбар. З тысячы існуючых прафесій трэба выбраць адну, выбраць такую, якая магла б стаць сэнсам жыцця. Нездарма К. Маркс гаварыў аб прафесіях: «Яны могуць ашчаслівіць таго, хто мае да іх прызвание, але яны асуджаюць на гібель таго, хто ўзяўся за іх паспешна, неабдуманая, паддаўшыся моманту».

А колькі маладых людзей вырашаюць свой лёс, паддаўшыся моманту! Я не агава-рылася, іменна лёс. Бо работа, якую ты робіш і якая цябе задавальняе, прыно-сіць шчасце. Вось чаму выбар прафесіі справа сур'ёзная і адказная.

Думкі і дзеянні бацькоў па гэтаму пытанню далёка не аднолькавыя. Адны цал-кам самаўхіляюцца і цалкам перадаваюць вырашаць усё самім дзецям: «Няхай выбіраюць — ім жа працаваць, а не нам». Іншыя, наадварот, кажуць: «Хіба можна, каб дзеці самі выбіралі сабе прафесію, што яны ведаюць?..» Што сказаць на гэта? Відочна, і першыя, і другія не маюць рацыі.

Вядома, нельга цалкам перадаваць вырашэнне такога сур'ёзнага пытання дзецям. Уяўленні ў выпускнікоў аб прафесіях звычайна вельмі бедныя, павярхоў-ныя, а нярэдка і памылковыя. Часцей за ўсё ім вядомы рамантычныя бакі прафе-сіі, і па іх яны і мяркуюць аб працы. Што датычыць штодзённых бакоў, якія скла-даюць змест кожнай справы, — гэтага выпускнікі не ведаюць. Вось тут і спатрэбіцца жыццёвы вопыт бацькоў, ваша парада, ваш сардэчны ўдзел. Памажыце ім усебако-ва падысці да аблюбованай прафесіі, раскажыце пра ўмовы і характар працы.

З вопыту мы ведаем, што самі выпускнікі звычайна або пераацэньваюць свае здольнасці, або, наадварот, недаацэньваюць іх ці нават зусім не бачаць іх у сябе. Напрыклад, бацькі Раі ведалі, што ў яе да радыёсправы няма ніякай схільнасці, што яна вырашыла пайсці ў радыётэхнікум, каб не адставаць ад сябровак. А між тым, Рая мела мастацкія здольнасці: яна сама стварала фасоны, умела і з густам камбінавала лініі, кроіла, шыла. Бацькі здолелі пераканаць дзяўчынку ў тым, што яе выбар зроблен без уліку яе магчымасцей. Яны тактычна, без націску, абмеркавалі ў сям'і гэтае пытанне, і Рая зразумела сваю памылку.

Часта выпускнікі заніжаюць свае здольнасці, і гэта таксама дрэнна. Вучань дзе-сятага класа Саша вельмі цікавіўся тэхнікай. Яго аналітычны склад мыслення, цяр-плівасць, уменне чытаць чарцяжы, складаць схемы былі пэўным сведчаннем тэх-нічных здольнасцей. Аднак ён не давяраў сабе, больш прыслухоўваўся да бойкіх, але малаздольных сяброў. І вось пасля заканчэння дзесятага класа ён надумаўся пайсці ў тэхнікум лёгкай прамысловасці, нямала здзіўшы настаўнікаў, якія добра ведалі Сашу. Бацькі разам з настаўнікам фізікі пераканалі юнака ў неразумнасці яго выбару, параілі Сашу аддаць дакументы ў тэхнічнае вучылішча.

Нельга лічыць правільнымі паводзіны тых бацькоў, якія сілай навязваюць дзе-цям сваю волю, зусім не лічачыся з іх схільнасцямі. Маці Алы вырашыла за дачку, што ёй трэба стаць урачом, па тым меркаванні толькі, што ў сям'і павінен быць свой урач. Свой, хатні!.. Сама ж дзяўчынка да гэтай прафесіі мела нават проціпа-казанні. Але маці з гэтым не лічылася. І што вы думаеце, утылітарныя меркаванні маці былі настолькі моцныя, што ўзялі верх над правільным рашэннем Алы стаць гароднінаводам. З горам папалам дзяўчына паступіла ў медінстытут і з праклё-намі сям'і цягнула пакуль што ад сесіі да сесіі. І вось тут галоўная небяспека: ці будзе шчаслівы гэты «ўрач» і ці будзе «шчаслівыя» ў такога ўрача пацыенты?.. А гэта ж такая адказная справа — лячыць чалавека! І хто ведае, як аддзячыць маці ўласная дачка, якая пад прымусам выбрала сабе жыццёвы шлях.

Можна здарыцца, што самі вы не можаце даць патрэбнай парады сыну або дач-цэ, тады няхай зробіць гэта настаўнік, класны кіраўнік. Ён не так ужо дрэнна выву-чыў ваша дзіця... За 8—10 гадоў ён даведаўся пра духоўны і фізічны яго свет, му-сіць, не менш, чым вы самі. А вам трэба не толькі дбаць пра яду і адзенне ды пра адпачынак уласных дзяцей, а яшчэ і прыглядацца да іх, вывучаць глыбей, паўней іх духоўны свет. І не толькі вывучаць, а яшчэ і абуджаць цікавасць, уплываць на фармаванне ў дзяцей цікавасці да таго ці іншага роду працы. Чым раней вы гэта пачнеце рабіць, тым будзе лепш. Выявіўшы жывую цікавасць да чаго-небудзь у дзіцяці, вы адразу ж паспрабуйце зрабіць яе дзейснай: запішыце ў гурток або секцыю, падбярыце патрэбныя кнігі, мадэлі, матэрыялы для работы, адвядзіце до-ма куток для спецыяльных заняткаў, звядзіце на завод, фабрыку або ўстанову, ла-бараторыю, станцыю, заахвочвайце іх выдумку, фантазію, планы і намеры, умацоў-вайце веру ў сябе, цікавасць да заняткаў.

Аднойчы адзін брыгадзір з гонарам раскажаў пра свайго сына. Жылі яны ў па-сёлку недалёка ад горада. Хлопчык вучыўся, і бацькі марылі бачыць яго гарад-скім, франтавым студэнтам політэхнічнага інстытута. Хлопчык праяўляў ціка-васць да жывёльнага свету, а маці гэта раздражняла. «Адзіны сын, — гаварыла яна, — ды і той на канюшню бегае з сенам, аўсом і шчоткай для коней. Сорам адзін». Маці адгаварвала сына, сарамаціла яго, параўноўвала з іншымі дзецьмі, якія рашылі выбраць прафесію гарадскую. А ён яшчэ і трусой развёў! Бачачы, што цікавасць да жывёлы ў сына не выпадковая, бацька вырашыў падтрымліваць яго зацікаўленасць, браў з сабой у брыгады, купляў літаратуру па жывёлагадоўлі, кнігі па конегадоўлі. І сын паступіў, і скончыў ветэрынарны інстытут, і стаў выдатным калгасным ветурачом.

«Мне сорамна ўспомніць, што я, замест дапамогі сыну, ствараў яму перашкоды, смяяўся з яго захаплення. А ён аказаўся мацнейшы за мяне», — раскажаў бацька.

Запозненае прызнанне гэта ясна паказвае нам, як трэба і як не трэба рабіць бацькам, заўважаўшы абуджэнне цікавасці ў дзіцяці да чаго-небудзь пэўнага.

У заключэнне хачу сказаць, што ў сям'і размову аб прафесіях трэба весці ў двух напрамках. Першае: што дасць пэўны выбар самому юнаку, ці знойдзе ён у ім самога сябе, ці стане прафесія сэнсам яго жыцця. І другое: зрабіўшы гэты выбар, якую карысць ён прынясе людзям?

В. ЖУКОўСКАЯ,
кандыдат педагагічных навук.

Нам пішуць

МАЦЯРЫНСКАЕ

ДЗЯКУЙ

Шчыра дзякую дакта-рам і ўсяму абслугоўваюча-му персаналу дзіцячага кос-натуберкулёзнага санаторыя ў горадзе Лепелі Віцебскай вобласці. Мой сын Коля Ла-зар захварэў на косны ту-беркулёз ног. Пры былой Польшчы ні ў якім разе не вылечыла б яго: тады толькі за візіт бралі ад хворага 5 золотых. Калі я прыехала ў санаторый, то дзіву далася, што так старанна іх, нашых дзяцей, лечыць, добра кор-мяць ды яшчэ грамаце ву-чаць. Я вельмі ўдзячна Са-вецкай уладзе за клопаты пра здароўе савецкага чала-века.

Ганна ЛАЗАР

Вёска Узрэчча,
Глыбоцкі раён.

...І СТАЛА

РОДНАЙ

Ішоў страшны 1941 год. Самалёт з фашыскай свас-тыкай разбамбіў аўтамашы-ну. Грузавік гарэў. Усё гэта бачыла жанчына з вёскі Дырван Ляхавіцкага раёна Сцепаніда Пятроўна Булата. Яна паклікала суседку, і ра-зам яны падышлі да машы-ны. Раптам пачулі плач дзі-цяці. Маці была забіта, а маленькі хлопчык заходзіўся ад плачу.

— Я забяру яго сабе, — сказала Сцепаніда Пятроўна. Хлопчык быў таксама па-ранены. А тут яшчэ прый-

ЦІКАВА...

ДЗЕНЬ БЕЗ ГАСПАДЫНІ

Толькі адзін дзень жыхару Мехіка-Сіці даваўся гаспадарыць без жонкі і замяняць семярым дзецям маці. З на-татак, у якіх ён зафіксаваў сваю «маця-рынскую дзейнасць», вынікае, што на працягу дня яму даваўся 53 разы ад-чыняць дзверы, 17 разоў рабіць бутэр-броды, 9 разоў прасіць прабачэння пе-рад суседзямі, 136 разоў адказваць на пытанні і 146 разоў пакінуць розныя пы-танні без адказу.

БУТЭЛЕЧНАЕ СВАТАЎСТВО

Малады англічанін Брыян Коул не мог знайсці нявесты ў сваёй акрузе. Тады ён

шлі немцы, і нехта падказаў, што жанчына ўзяла сына камуніста. Шмат разоў прыходзілі. Але Сцепаніда Пятроўна хавалася з дзіцем у навакольных лясах.

Так і вырас хлопчык. Назвалі яго Яўгенам. Прозвішча далі Знойдзены, а па бацьку Іванавіч. Пасля Сцепаніда Пятроўна расказала Яўгену ўсю гэтую гісторыю. І гэты расказ толькі яшчэ больш павялічыў любоў і павагу да сваёй другой маці. Яна стала яму роднай.

Цяпер Яўген Знойдзены з сям'ёй жыве і працуе ў Карэальскай АССР. Не забывае чалавека, які збярог яму жыццё.

І. МІХАЙЛАУ

КАПІТАНЫ СТАЛЁВЫХ МАШЫН

Многія дзяўчаты паспяхова авалодваюць прафесійны трактарыста. За апошнія год-два наша вучылішча скончылі Фаіна Ліхтаровіч і Валентіна Шэрышава з Стаўбцоўскага раёна, Тамара Будрык з саўгаса «Камсамолец», што на Дзяржыншчыне, і іншыя.

Галіна Ласкавец з калгаса імя Ульянава Уздзенскага раёна — дачка трактарыста. Пасля сканчэння вучылішча яна таксама села за руль трактара. Галіна — дэпутат Уздзенскага раённага Савета дэпутатаў працоўных, актыўна ўдзельнічае ў камсамольскай рабоце.

Некалькі месяцаў назад паступіла ў вучылішча яшчэ трое дзяўчат.

Д. ЗІНГЕР,
намеснік дырэктара
Уздзенскага сельскага
прафтэхвучылішча.

напісаў 1282 шлюбныя аб'явы, запячатаны ў бутэлькі і кінуў у мора.

Праз некаторы час энергічны жаніх пачаў атрымліваць адказы ад сваіх заморскіх карэспандэнтак. З адной з іх — Інгай Брыт (Швецыя) Коул пачаў весці перапіску. А нядаўна яны ажаніліся.

Аднак «бутэлечная пошта» працягвае працаваць. Усяго Коул атрымаў звыш 500 пісьмаў ад сваіх аднагодак з розных краін свету.

СТАТЫСТЫКА ЖАНОЧЫХ КАПРЫЗАУ

Чаму жанчыны купляюць часам непатрэбныя ім рэчы? Адзін амерыканскі жаночы часопіс лічыць, што па сабраных анкетных даных яму ўдалося знайсці адказ. Усяго набралася шэсць матываў: па-першае, таму, што муж супраць;

ТУБЕРКУЛЁЗ ВЫЛЕЧВАЕЦЦА

Туберкулёз — заразная хвароба. Заражаюцца ім часцей за ўсё пры пападанні туберкулёзных бактэрый у дыхальныя шляхі або праз стрававальны тракт. Крыніцай заражэння звычайна бывае хворы на так званую адкрытую форму туберкулёзу лёгкіх, калі ён не захоўвае мер перасцярогі. У некіпячым малаку ад хворых кароў, у сырых яйках таксама могуць быць жывыя ўзбуджальнікі туберкулёзу.

З бактэрыямі туберкулёзу людзі сустракаюцца вельмі часта. Аднак захворваюць не ўсе. У большасці дарослых людзей у арганізме ёсць сляды перанесенага захворвання — зарубцаваныя ачагі, хоць носьбіты такіх ачагоў часта і не ведаюць, калі яны хварэлі на туберкулёз. Толькі ў невялікай колькасці людзей хвароба праходзіць цяжка, і ў такіх выпадках вельмі важна распазнаць туберкулёз як мага раней, бо ад гэтага залежыць поспех лячэння.

Часцей за ўсё туберкулёз пашкоджвае лёгкія, значна рэдка — касцявую сістэму, вельмі рэдка — іншыя органы.

Туберкулёз лёгкіх напачатку можа выклікаць недамаганне, слабасць, павышэнне тэмпературы, дрэнны апетыт, хуткую стомляльнасць, часам кровахарканне. У некаторых выпадках першыя праяўленні захворвання нагадваюць грып. Але многія зусім не адчуваюць сваёй хваробы. Нават урач без рэнтгенаўскага абследавання не заўсёды можа яе вызначыць. А калі туберкулёз нарэшце дае сябе адчуць, то аказваецца, што хвароба запушчана.

Для таго, каб туберкулёз выявіць своєчасова, у нашай дзяржаве кожныя два гады

праводзіцца масавае флюараграфічнае абследаванне насельніцтва, а некаторыя групы (напрыклад, работнікі дзіцячых устаноў, харчовай прамысловасці, настаўнікі) аглядаюцца яшчэ часцей.

Распаўсюджана думка, нібыта людзі пажылога ўзросту рэдка хварэюць на туберкулёз. Гэта памылка. Якраз сярод іх выяўляюцца нярэдка хворыя з запушчанымі формамі туберкулёзу, а гэта можа быць прычынай захворвання дзяцей і іншых членаў сям'і.

Доўга лячэнне туберкулёзу было малапаспяховае. Асноўнымі метадамі, якія ўжываліся яшчэ ўрачамі старажытнай Грэцыі, былі гігіенічны рэжым і харчаванне. Толькі ў канцы XIX і асабліва ў XX стагоддзі чалавецтва знайшло паспяховыя спосабы лячэння гэтага захворвання. Набылі распаўсюджанне штучны пнеўмамокс (удзьмыванне паветра паміж абалонкамі, якія ахутваюць лёгкае), прапанаваны італьянцам Фарланіні ў 1882 годзе, а таксама розныя віды хірургічных аперацый, а за апошнія два дзесяцігоддзі — лячэнне процитуберкулёзнымі прэпаратамі.

Асноўнымі медыкаментамі для лячэння туберкулёзу з'яўляюцца стрэптаміцын, ПАСК, тубазід, фтывазід, метазід, ларусан і іншыя. У некаторых выпадках прымяняюцца тыбон, цыкласерын, зтыянамід, этаксід, піразінамід, канаміцын, віяміцын і іншыя прэпараты. Вучоныя працягваюць працаваць над стварэннем і выпрабаваннем новых, больш эфектыўных процитуберкулёзных сродкаў.

Лекавыя рэчывы парушаюць жыццядзейнасць бактэрый туберкулёзу, прыгнятаюць іх

рост і размнажэнне, а ў некаторых выпадках змяняюць уласцівасці гэтых мікрабаў і зніжаюць іх хваробатворнасць. Дзякуючы гэтым рэчывам стала магчымым поўнае клінічнае вылячэнне туберкулёзу, у тым ліку і такіх цяжкіх яго форм, як туберкулёзны менінгіт (запаленне мозгавых абалонак). Але высветлілася, што калі ўжываць толькі адзін з гэтых медыкаментаў, бактэрыі туберкулёзу хутка прыстаюць да новых умоў, у іх выпрацоўваецца ўстойлівасць, і дзеянне лякарства рэзка аслабляецца. Ужыванне адначасова некалькіх прэпаратаў узмацняе іх лекавыя ўласцівасці і падаўжае тэрмін дзеяння.

У радзе выпадкаў, апрача медыкаментознага лячэння, неабходна хірургічнае ўмяшанне. Хірургічнае лячэнне туберкулёзу дасягнула ў нас вялікіх поспехаў, асабліва за апошнія гады. У любым абласным цэнтры праводзіцца самая сучасная аперацыя.

Поспехі ў лячэнні туберкулёзу дазволілі перагледзець такое важнае пытанне, як адносіны да цяжарнасці ў жанчын, хворых на туберкулёз. Калі чвэрць стагоддзя таму назад у такіх выпадках лічылася абавязковым перапыненне цяжарнасці ў раннія тэрміны, каб захаваць здароўе і жыццё жанчыны, то цяпер часта аказваецца магчымым захаваць цяжарнасць і адначасова вылячыць ад туберкулёзу.

У нашай краіне надаецца вельмі вялікае значэнне прафілактыцы туберкулёзу. Прывіўкі вакцынай БЦЖ у першы раз робяцца нованароджаным у радзільным доме, а затым паўтараюцца школьнікам, студэнтам, усім людзям маладога ўзросту. Апрача таго, дзецям і дарослым, якія маюць сувязь з хворымі бацылавыдзяляльнікамі, назначаецца прафілактычны прыём процитуберкулёзных прэпаратаў.

Шырокія мерапрыемствы па прадукіленню туберкулёзу ў Савецкім Саюзе прывялі да станоўчых вынікаў: рэзка знізілася колькасць дзяцей, захварэўшых на туберкулёз, пачаўся лік захворванняў на туберкулёзны менінгіт.

Старое ўяўленне аб туберкулёзе як невылечнай хваробе знікае. Калі туберкулёз своєчасова выявіць, рэгулярна і правільна лячыць, ад яго можна пазбавіцца.

Л. ФІРСАВА

па-другое — рэч каштуе нядорога; па-трэцяе — яна з Парыжа; па-чацвёртае — па той прычыне, што такую самую рэч купілі суседкі; па-пятае — з прычыны таго, што такой рэчы ні ў кога няма, і па-шостае — таму што яна ёсць ва ўсіх жанчын.

АЯКС-ПРЫМІРЫЦЕЛЬ

Муж і жонка з Новы-Бытома (Польшча) вырашылі развесціся. Спробы судзіць прымірыць іх не ўвянчаліся поспехам.

Пры раздзеле маёмасці муж і жонка завялі спрэчку, каму дастаецца іх аўчарка Аякс. Спрэчка зайшла ў тупік. Тады, не жадаючы страціць Аякса, муж і жонка памірыліся.

ПЛАДОВАЯ ГНІЛЬ

«Кожнае лета на яблыні ў маім садзе нападае грыбок-гнілец, ён знішчае большую палавіну ўраджаю. Раскажыце, калі ласка, як змагацца з гэтай хваробай», — просіць жыхар вёскі Парэчча Пінскага раёна Г. М. Кучынскі.

Па просьбе рэдакцыі на гэта пытанне адказвае малодшы навуковы супрацоўнік Беларускага навукова-даследчага інстытута пладаводства, гародніцтва і бульбы Н. Кунцэвіч.

У вашым садзе, паважаны Георгій Максімавіч, пасялілася пладовая гніль — адна з самых распаўсюджаных і шкодных хвароб яблыні і грушы ў Беларусі. Яна пашкоджвае яблыні і грушы ўсіх гатункаў. Праўда, яблыні Пепін шафранны, Уэлсі, Славянка, Пармен зімовы залаты, грушы Бэра зімняя Мічурына, Бэра случкая, Акцябрская адносна ўстойлівыя.

Першыя прыкметы гнілі бачны ў перыяд наліву пладоў: паяўляецца невялікая бурая пляма і, паступова разрастаючыся, ахоплівае ўвесь плод. Мякаць плода робіцца губчатая, траціць смак і пах, паверхня пакрываецца жаўтавата-шэрымі падушачкамі.

Спory (канідыі) грыба, якія выклікаюць гэтую хваробу, заражаюць толькі плады з пашкоджанай скуркай. Такія пашкоджанні выклікаюцца пладажэркай, птушкамі, градабіццем, паршой. Масаваму развіццю хваробы спрыяюць цёплае надвор'е і павыша-

ная вільготнасць паветра. Зімуе грыб у хворых засохлых пладах, якія асталіся вісець на дрэвах або ляжаць на зямлі.

Як змагацца супраць пладовай гнілі? Перш за ўсё збіраць і выдаляць з саду пашкоджаныя плады і ападкі. Увосень сабраць і спаліць засохлыя плады. Тры разы: у перыяд абсаблення бутонаў, пры паяўленні першых чарвівых ападкаў і яшчэ праз 10—12 дзён апырскаць дрэвы аднапрацэнтнай бардоскай вадкасцю або яе замяняльнікамі (0,5-працэнтным цынебам, або 0,5-працэнтным цырамам, або аднапрацэнтным ТМТД). Пры другім і трэцім апыркванні да бардоскай вадкасці дадаваць 30-працэнтны парашок ДДТ (70 г на 10 л) або парыжскую зелень (0,15%), каб знішчыць заадно і пладажэрку.

Пры закладцы саду трэба ўлічваць, што пладовая гніль хутчэй развіваецца ў нізінных месцах, якія кепска праветрываюцца, а таксама пры вялікім загушчэнні дрэў.

БЕРАЖЫЦЕ ВІТАМІНЫ

Каб захаваць у ежы вітамін С, неабходна захоўваць наступныя правілы.

Абіраць і наразаць гародніну нажом з нержавеючай сталі і непасрэдна перад яе прыгатаваннем.

Абабраную і нарэзаную гародніну і зяленіва не пакідаць надоўга ў вадзе.

Гародніну апускаць у кіпецень невялікімі порцыямі.

Каструлю шчыльна накрываць накрыўкай, пакідаючы паміж ёю і паверхняй вадкасці вельмі маленькую адтуліну.

Сачыць, каб гародніна не разварвалася.

Гатовы суп не пакідаць адкрытым. Вараныя або тушаныя стравы адразу ж падаваць на стол.

Калі страва з гародніны прыгатаўляецца адразу на некалькі дзён, то падаграваць трэба толькі порцыю, прызначаную для падачы на стол.

Бульба, звараная ў лупінах, захоўвае 75 працэнтаў вітаміну, абабраная і звараная цэлымі клубнямі — 60—70, а нарэзаная на кавалкі — толькі 35—50.

Асабліва шмат вітаміну С захоўвае бульба, звараная не ў вадзе, а на пары.

У алюмініевай і эмаліраванай посудзе (вядома, з непашкоджанай эмалію) вітамін С захоўваецца лепей, чым у меднай і жалезнай.

Не раім размольваць гародніну ў мясарубцы, а таксама праціраць яе праз меднае і жалезнае сіта або тарку. Лепш карыстацца алюмініевай або пластмасавай таркай.

ЦІ КОЖНАЯ ГАСПАДЫНЯ ВЕДАЕ?

Калі пакласці кавалачак морквы або лімона пад накрыўку слоіка з гарчыцай або на скрылёк каўбасы, абодва прадукты надоўга захаваюць сваю свежасць.

Перш чым паставіць малако на агонь, кінце ў каструлю кавалачак цукру. Малако ніколі не прыгарыць.

Фасоля стане смачнейшая і больш пажыўная, калі ваду, у якой яна варыцца, зліць адразу ж пасля кіпення. Затым заліць фасоллю халоднай вадой і дадаць тры лыжкі алею.

Дражджавое цеста не будзе прыліпаць да пальцаў, калі ў скуру рук уцерці некалькі кропель алею.

Каб у пакоі быў прыемны пах, наліце некалькі кропель духоў або адэкалону на незапаленую электрычную лямпачку. Варта ўключыць яе, і па пакоі распаўсюдзіцца прыемны пах.

Доўга мясіць здобнае прэснае цеста не трэба: пагоршыцца яго якасць.

Цеста для пончыкаў рыхтуюць безапарным спосабам слабай гушчынi. Перш чым раскатаць цеста, трэба змазаць дошку алеем.

Дражджавое цеста для печаных піражкоў рыхтуюць апарным спосабам сярэдняй гушчынi.

Мутнае жэле можна асвятліць (адцягнуць) яечным бялком. Для гэтага бялок размешваюць з халоднай вадой, уліваюць у нагрэтае жэле, даводзяць да кіпення, соўваюць на борт пліты і пакідаюць для паступовага асвятлення; гарачае жэле працэджаюць праз тканіну.

Бліны будуць больш пульхныя і смачныя, калі ў цеста ўліць збітыя яечныя бялкі.

Калі пры смажанні мяса першапачатковая тэмпература тлушчу была недастатковая для ўтварэння скарынкі, то мяса траціць большую частку свайго соку і значна памяншаецца ў аб'ёме, робіцца сухое і жорсткае. Тэмпература абсмажвання павінна быць не ніжэй 150°.

Суп-лапша з курыцай застаецца празрысты, калі лапшу на адну хвіліну апусціць у гарачую ваду і адцадзіць на сіта, а тады пакласці ў курыны бульён і зварыць да гатоўнасці.

Пры варцы вермішэлі вады трэба браць у 6—8 разоў больш у адносінах да вагі сухой вермішэлі.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТА З РАННЯЙ КАПУСТЫ З РАЗЫНКАМІ

Свежую капусту нарэжце тонкай саломкай, дадайце соль, 3-працэнтны воцат і добра перамяшайце. Пастаўце на пліту і, памешваючы, награвайце, пакуль капуста не стане раўнамерна матавая і не асядзе на палавіну. Затым хутка астудзіце, запраўце цукрам і алеем. Усыпце разынкі (іх трэба перабраць, прамыць, перасыпаць цукровым пяском, злёгка распарыць і потым астудзіць) і моркву, нарэзаную саломкай.

Пасыпце салату дробна нарэзанай зялёнай цыбуляй.

САЛАТА „ВЯСНА“

Вараныя моркву, бульбу і яйкі, свежыя агуркі, чырвоную радыску нарэжце кружочкамі, лісцікі зялёнай салаты — саломкай, зялёную цыбулю — кавалачкамі даўжынёй 1,5—2 см. Усё перамяшайце, усыпце дробна нарэзаны кроп або пярэшку, смятану, соль і яшчэ раз добра перамяшайце. Упрыгожце лісцікамі салаты, зялёнай цыбуляй, свежымі агуркамі, радыскай, яйкам і пасыпце дробна нарэзаным зялёным.

САЛАТА З РАДЫСКІ І АГУРКОЎ

Радыску натрыце саломкай, свежыя агуркі і лісцікі салаты нарэжце саломкай, зялёную цыбулю таксама дробна нарэжце. Яйкі зварыце ўкрутую, жаўткі разатрыце са смятанай, а бялкі дробна пакрышыце. Усё змяшайце, усыпце соль, зноў добра перамяшайце. Салату аформіце свежымі агуркамі, радыскай, зялёнай цыбуляй, лісцікамі салаты і пасыпце кропам.

ШЧАЎЕ

Перабранае шчаўе прамыць некалькі разоў у вялікай коль-

касці вады, адцадзіце. Палавіну яго прыпусціце да гатоўнасці, а затым пратрыце. Пакладзіце ў кіпячы булён, дадайце пасераваную рэпчатую цыбулю і варыце 5—10 мінут. Затым пакладзіце астатнюю палавіну шчаўя, нарэзаўшы лісцікі на 3—4 часткі, лаўровы ліст, перац гарошкам і варыце да гатоўнасці. Пасаліце па смаку.

Астуджаны да 75—80° суп запраўце яечна-малочнай сумесцю; пакладзіце яйка, зваранае «у мяшчак», і пасыпце дробна нарэзаным зялёным. Асобна падайце грэнкі.

Для прыгатавання яечна-малочнай сумесі яечныя жаўткі размяшайце, паступова развядзіце іх гарачым малаком або смятанкай і праварыце на вадзяной бані да загусцення. Сумесь працадзіце.

ХАЛАДНІК

У маладых бурачкоў адрэжце бацвінне. Бурачкі са скуркай старанна прамыць, зварыце да гатоўнасці, а затым абярыце.

Бацвінне прамыць, зварыце асобна, затым дробна нарэжце. Адвар ад буракоў і бацвінны працадзіце, астудзіце, змяшайце з хлебным квасам. Па смаку пакладзіце соль, цукар, уліце воцат або лімонную кіслату.

Вараныя буракі, свежыя агуркі нарэжце кубікамі або саломкай, зялёную цыбулю і яйкі, звараныя ўкрутую, дробна пакрышыце, лісцікі салаты нарэжце саломкай.

Падрыхтаваную гародніну заліце хлебным квасам, змяшаным з бурачным адварам, пакладзіце смятану і пасыпце дробна нарэзаным зялёным.

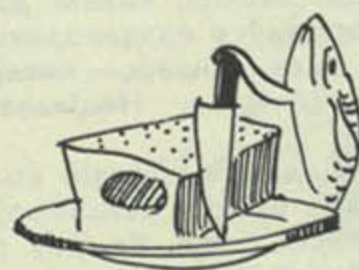
РЫБА ПАД МАЯНЭЗАМ

Філе рыбы (траскі, вокуня, сазана і інш.) нарэжце на порцыі і пасыпце соллю. Пакла-

дзіце на бляху (або ў невысокую каструлю), змазаную алеем. Уліце крыху вады, каб кавалкі былі заліты напалавіну. Пакладзіце лаўровы ліст, корань і зялёнае пятрушкі, цыбуліну, моркву. У закрытай пасудзіне на невялікім агні зварыце да гатоўнасці, затым хутка астудзіце.

Рыбу перакладзіце на блюда (кавалкі павінны быць на адлегласці 2—3 см адзін ад аднаго), заліце маянэзам з жэле і дайце застыць.

Жэле робяць так. Жэлацін (крупкай) заліце халодным рыбным булёнам і на гадзіну пастаўце ў халоднае месца. Уліце 3 шклянкі гарачага булёну і падагрэйце на пліце, пакуль не распусціцца жэлацін. Працадзіце і астудзіце жэле.

$\frac{2}{3}$ шклянкі маянэзу змяшайце з $\frac{1}{3}$ шклянкі астуджанага, але яшчэ вадкага жэле, дадайце воцат, соль, добра размяшайце і астудзіце да такой ступені, каб соус згусціўся і трымаўся на кавалках рыбы, хутка застываючы. Рэшткі жэле скарыстайце для заліўкі ўпрыгожванняў і прыгатавання сечанага жэле (астуджанае жэле нажом пасячыце на дробныя кубікі).

Калі маянэз застыне, на кожны кавалак рыбы пакладзіце галінкі зялёнага пятрушкі, кавалачак морквы, адну-дзве ягады журавін і заліце тонкім слоем жэле, але без маянэзу. Упрыгожце нарэзанымі салёнымі агуркамі, памідорамі, зялёным гарошкам і сечаным жэле.

На 500 г філе патрэбна 1 шклянка маянэзу, 2 ст. лыжкі жэлаціну, 2—3 шклянкі рыбнага булёну.

ЯЛАВІЧЫНА З ГРЫБНЫМ СОУСАМ

Варанае мяса пакладзіце ў каструлю, уліце дзве лыжкі растопленага сметанковага масла, дадайце нарэзанае на кавалачкі сала і парэзаную на чатыры часткі цыбуліну. Накрыйце, пастаўце на невялікі агонь.

Калі ялавічына падрумяніцца, абсыпце яе мукой і заліце двума шклянкамі кіпелю. Дайце вадзе пракіпець. Пасля перакладзіце мяса ў чыстую каструлю і працадзіце туды ж праз сіта або марлю падліўку. Салёныя або марынаваныя

грыбы прамыць ў халоднай вадзе, нарэжце на долькі, заліце лыжкай сметанковага масла і падсмажце на патэльні. Дадайце лыжку лімоннага соку або воцату. Гэта і будзе соусам да смажання.

На 800 г варанага мяса — 3 сталовыя лыжкі сметанковага масла, 1 сталовая лыжка мукі, 50 г сала, цыбуліна, 10 марынаваных або салёных грыбоў, 1 чайная лыжка воцату або лімоннага соку.

БУЛЬБЯНЫ ПУДЗІНГ З ВЯНДЛІНАЙ

Разатрыце драўлянай лыжкай сметанковае масла і ўліце ў яго злёгка збітыя яйкі. Змяшайце з бульбяным пюрэ і дробна нарэзанай вяндрлінай. Дно і сценкі каструлі змажце растопленым сметанковым маслам і пакладзіце туды прыгатаваную масу. Пастаўце пасудзіну ў духоўку і запякайце на павольным агні.

Гатовы пудзінг пасыпце сечаным сырам і паліце растопленым сметанковым маслам.

На 2 шклянкі бульбянага пюрэ — 100 г вяндрліны, 50 г сметанковага масла, 3 яйкі.

ПЯЧЭННЕ ДАМАШНЯЕ

Расцёрты маргарын старанна змяшайце са смятанай і дрожджамі. Усыпце пшанічную муку, соль, цукар (па жаданню) і змясіце цеста. Падзяліце яго на 8 роўных частак. З кожнай часткі раскачайце круглы праснак і падзяліце яго на 16 сегментаў. На шырокую частку сегмента пакладзіце кавалачак мармеладу (без цукровай абсыпкі) і згарніце трубачкай.

Пакладзіце на бляху, злёгка змазаную маргарынам, і выпякайце ў духоўцы пры сярэднім нагрэве на працягу 15 мінут. Перад выпечкай духоўка павінна быць добра прагрэта.

Гатовае пячэнне пакладзіце на блюда і пасыпце цукровай пудрай.

На 200 г смятаны — 200 г маргарыну, 2—2,5 шклянкі мукі, 200 г мармеладу, 25 г дрожджаў, соль, цукар па смаку, 2 сталовыя лыжкі цукровай пудры.

УЗЯЛО ЗА ДУШУ

Уладзімір ТРЫБУНАЛАЎ

Гумарэска

Яська сядзіць пад разгалі-стай яблыняй. На яго каленях бланк, у руцэ аловак з абку-саным канцом. Ясь піша ў га-зету пра калгаснага вартаўні-ка Луку Парфенавіча. Думкі так і выскакваюць з галавы, толькі спраўляйся класці іх на паперу. Але раптам у садок ціхенька заходзіць Ясеў дзядзь-ка — Іван Андрэвіч Коласаў, старшыня калгаса.

— Пішам? — пытае ён.

— Ды вось...

— Дазволь паглядзець, калі не сакрэт, што ты накрэмзаў.

Чырванючы, Ясь падае бланк і пільна сочыць за выра-зам дзядзькавага твару. Як-ніяк, а Іван Андрэвіч крыху петрыць у літаратуры, так што не горш за рэдактара ацэніць вартасць Яськавага твору.

— Слабавата, — прачытаў-шы, заключыў дзядзька і за-крыў бланк. — Да друку не падыдзе. Шмат непатрэбных выразаў, мала трапных слоў. Куды, скажам, варты такія рад-кі? «Разлеглася цёмная ноч. Цішыня. Толькі на Саўкавым двары галосіць Жучка ды ску-буцца куры ў катухах». Не ат-рымалася ў цябе замалёўка пра ноч. Тут лепш было б ска-заць пра срэбра рэчкі, спеў са-лаўёў, шэпт закаханых, уздыхі. А ты ўсё то пра Жучку, то пра пеўня, які ляснуўся з жэрды.

І чаму вас толькі вучаць у шко-ле, не разумею? Не выйдзе з цябе літаратар. Пачынай, брат, лепш з заметак. Ды так пішы пра калгаснае жыццё, каб кожны радок за душу браў. А затым, калі добра наб'еш руку, бярыся за апавяданні і раманы.

Ясеў твор не ўбачыў свету. Але хлопец не расчараваўся. Ён пісаў у газету пра людзей калгаснай вёскі, расказваў пра іх працоўныя справы. Яськавы заметкі хвалілі. Толькі дзядзь-ка заставаўся незадаволены.

— Суха пішаш, — казаў ён Ясю. — Шаблон. Нецікава чы-таць.

Але аднойчы адзін выпадак высока ўзняў сельгораўскую дзейнасць Яся. Ва ўсіх гаспа-дарках раёна даўно распачалі ўборку бульбы. Толькі калгас, які ўзначальваў Іван Андрэвіч, марудзіў. На двары цэнтраль-най сядзібы стаялі сапсаваныя бульбакапалкі. Пра ўсё гэта і напісаў Ясь у рэдакцыю.

Рэагаванне старшыні было гарачае. Аж на вуліцы было чуваць:

— Блазнюкі!.. Падшыванец! Я табе напішу. Бач ты! І пана-вучваюць жа ў школе!

У гэты дзень Ясь падумаў, што літаратар з яго ўсё ж выйдзе. Яшчэ б! Нават дзядзь-ку за душу ўзяло!

Мал. Р. Грамыкі.

МІНІАЦЮРЫ

НІКОЛІ НЕ ПОЗНА

— Ты што, Жана, у кіно збіраешся? Сёння ж заняткі ў вя-чэрняй школе.

— Другім разам пайду. Вучыцца ніколі не позна.

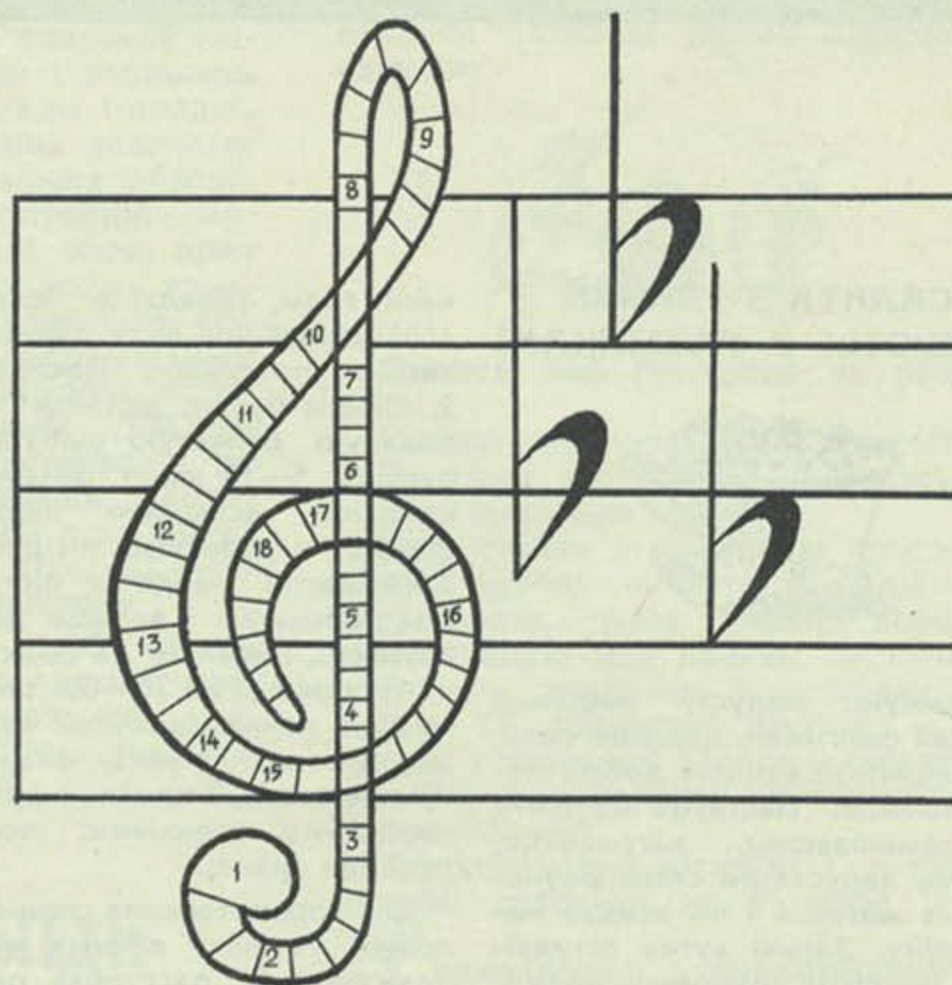
У АНТРАКЦЕ

Жонка звяртаецца да мужа:

— Глядзі, Вася, як той мужчына дагаджае сваёй партнёршы. То цукеркамі частуе, то марожанае прынясе. А ты што?

— Дык я ж з ёю не знаёмы.

ЧАЙНВОРД „МУЗЫКА“

1. Знак, які ўстанаўлівае вышыню і назву гука. 2. Венгер-скі народны танец. 3. Польскі кампазітар і піяніст. 4. Умоўны графічны знак для запісу музыкі. 5. Набор струн для музычна-га інструмента. 6. Ансамбль з двух выканаўцаў. 7. Высокі муж-чынскі пеўчы голас. 8. Участак гукавага дыяпазону або пеў-чага голасу. 9. Музычна-паэтычны твор для голасу ў супра-ваджэнні фартэпіяна або гітары, арфы і г. д. 10. Музычны твор, прызначаны для выканання адным голасам або інстру-ментам. 11. Мастацкі твор, змест якога ўвасабляецца ў сцэніч-ных музычна-паэтычных вобразах. 12. Шчыпковы музычны інструмент старадаўняга паходжання. 13. Нізкі дзіцячы голас. 14. Гук пэўнай вышыні. 15. Рускі дырыжор і кампазітар, аў-тар оперы «Дуброўскі». 16. Публічнае выкананне музычных твораў. 17. Кароткае музычнае прывітанне ў гонар якой-не-будзь асобы, падзеі. 18. Аўстрыйскі кампазітар, скрыпач і дырыжор.

Склаў В. САВІЧ.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 5

Па гарызанталі: 3. Харужая. 8. «Кацярына». 9. Дубіц-кая. 11. Савіна. 12. Зэггерс. 13. Вярба. 15. Алёна. 17. Арына. 19. Арлова. 20. Лідзія. 24. «Таіса». 26. Тарас. 27. «Алеся». 28. Бірмай. 29. Смедлі. 32. Зянькова. 33. Андрэева. 34. Станюта. Па вертыкалі: 1. «Ганна». 2. Бануш. 4. Наталля. 5. «Ірынка». 6. «Сірэна». 7. Баграва. 10. Барто. 13. Варвара. 14. Аксіння. 16. Нерыс. 18. Раіна. 21. Шагіня. 22. Асеюк. 23. Паўлава. 25. «Агатка». 26. Тамара. 30. Света. 31. «Анюта».

ЗНАЙШОУ СРОДАК

У каменданта інтэрната пытаюць:

— Як вы змагаецеся з шумам?

— Калі кладуся спаць, дык галаву падушнай накрываю.

ЛІШНЯЯ АДЗІНКА

Фінансавы інспектар на спектаклі «Рэвізор»:

— Навошта ў гэтай п'есе два плеткары? Хіба не хапіла б аднаго Бобчынскага?

ПРЫЧЫНА У ІНШЫМ

Дырэктар швейнай фабрыкі:

— Няўжо вы не маглі лепшую манекеншу падабраць? У яе ж нязграбная фігура.

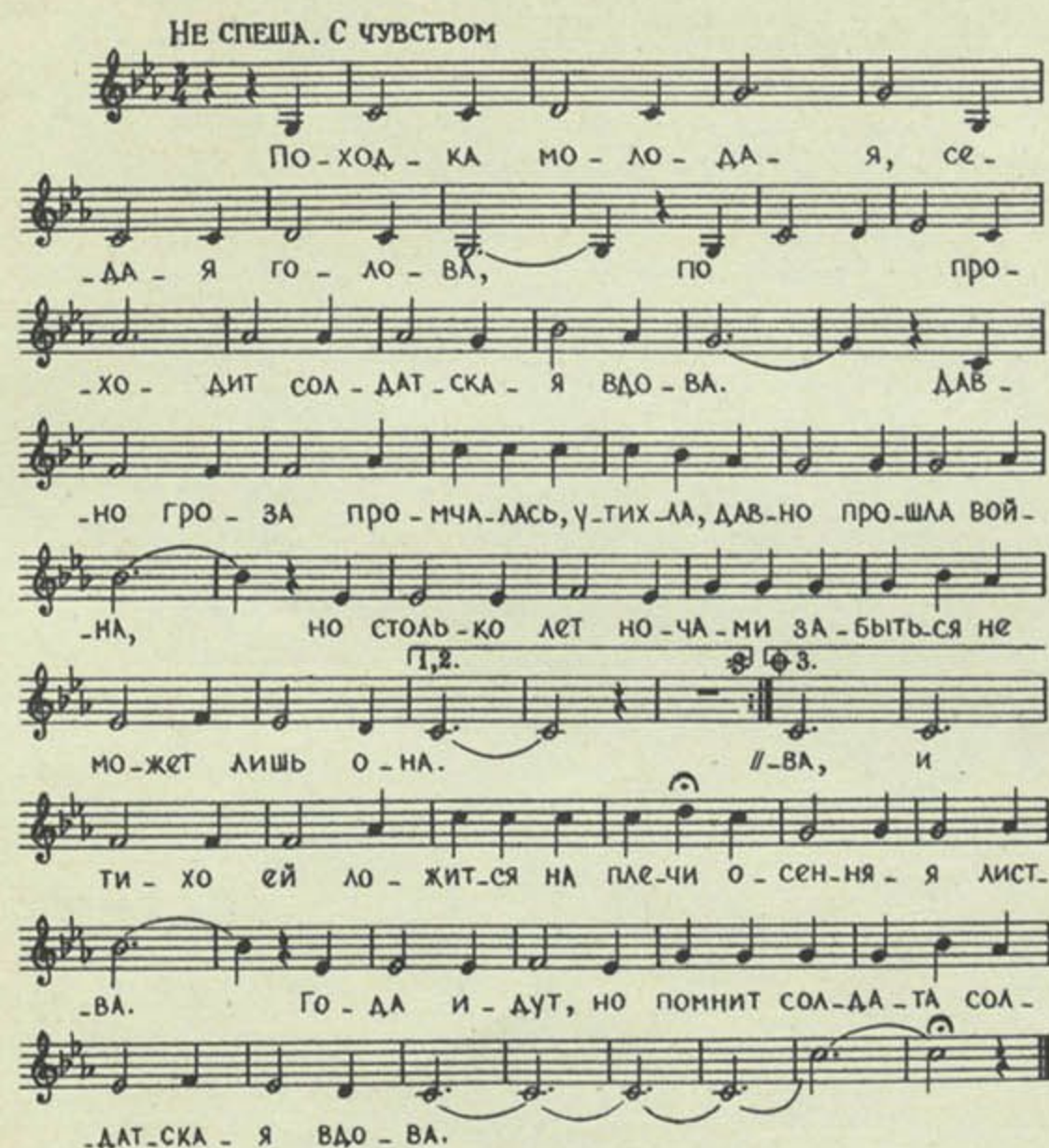
— Не спяшайцеся з вывадам. Пабачыце, як яна надзене су-кенку іншай фабрыкі.

ВЫЗНАЧЫЛА

Кума зайшла да кумы ў госці. Гаспадыня пачаставала яе чаем і паклала на сподачак кроплю мёду.

— Вы што, пчалу купілі? — спытала гасця.

Д. КАЗАК,
Р. РЭЛЕС

СОЛДАТСКАЯ ВДОВА

Походка молодая,
Седая голова,
По улице проходит
Солдатская вдова.
Давно гроза промчалась, утихла,
Давно прошла война,
Но столько лет ночами забыться
Не может лишь она.

Шинели не носила,
Под пулями не шла,
Она лишь только мужа
Отчизне отдала.
Он верным был гвардейцем-солдатом,
И спит он вечным сном
На Третьем Белорусском на фронте,
Под городом Холмом.

Стоит она под вечер
Часами у ворот
И все глядит куда-то,
И все кого-то ждет.
И тихо ей ложится на плечи
Осенняя листва...
Года идут, но помнит солдата
Солдатская вдова.

На першай старонцы вокладкі — выхаванка Мінскага дзіцячага сада № 203 Надзя Вераценнікава.

Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

На апошняй старонцы вокладкі — фотаэцюд В. Бараноўскага.

Мал. Л. Шакинкі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 03039. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Здадзена ў набор 7/V-1967 г. Падп. да друку 31/V-1967 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 226854 экз. Зак. 282.

Цена 15 кап.

74995